

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

IZVJEŠTAJ O RADU AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO za 2016. godinu

Podgorica, 02. jun 2017. god.

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

JOSIPA BROZA TITA BB
81000 PODGORICA, CRNA GORA
www.caa.me

TEL: +382 20 625 507
FAX: +382 20 625 517
E-MAIL: acv@caa.me

IZVJEŠTAJ O RADU AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO za 2016. godinu

I UVOD

Pravni osnov za izradu godišnjih Izvještaja o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo sadržan je u članu 13 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12), kojim je propisano da Agencija za civilno vazduhoplovstvo priprema godišnji izvještaj o radu i godišnji finansijski izvještaj za prethodnu godinu, koje usvaja Vlada Crne Gore, na predlog Savjeta Agencije.

U skladu sa članom 13 stav 8 Zakona o vazdušnom saobraćaju, navedene izvještaje, sa izvještajem nezavisnog ovlašćenog revizora, Agencija dostavlja Vladi Crne Gore do 30. juna tekuće za prethodnu godinu.

II PRAVNI POLOŽAJ I ORGANI AGENCIJE

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju regulisan je pravni položaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, kojim je propisano da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši prenešena javna ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja u skladu sa zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi.

Organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije.

III NADLEŽNOST I UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA AGENCIJE

a) Nadležnost

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju uređeni su uslovi za obavljanje vazdušnog saobraćaja u vazdušnom prostoru Crne Gore, uslovi za sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja, upravljanje vazdušnim saobraćajem i druga pitanja od značaja za vazdušni saobraćaj.

Istovremeno, odredbama ovog zakona propisani su pravni položaj, nadležnost i poslovanje Agencije.

Članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija izdaje certifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu, izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja, izdaje certifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma, izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova

pravnom licu za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova, izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju, priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja, donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA Sporazuma (European Common Aviation Area Agreement – *Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja*), drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja, vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom, vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima, vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom, saraduje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo, i da vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Stavom 2 člana 6 propisano je da se akti koje donosi Agencija u skladu sa zakonom i akti radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, objavljuju u „Službenom listu Crne Gore“.

Članom 6 stav 3 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano da je Agencija Nacionalni nadzorni organ koji obavlja poslove koji se odnose na utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga vazdušne plovidbe, izdavanje sertifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem.

Pored navedenih poslova, propisanih članom 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju, Agencija obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, i to: izdaje odobrenja za letenje stranim civilnim vazduhoplovima za letenje u crnogorskom vazdušnom prostoru, daje odobrenja za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, odobrava površine za vanaerodromsko slijetanje i polijetanje, daje odobrenja za održavanje vazduhoplovnih priredbi, daje saglasnost vazdušnom prevozniku na zaključivanje ugovora o zakupu vazduhoplova, odobrava operativne priručnike, odobrava listu minimalne ispravnosti opreme vazduhoplova, daje saglasnost na tehničku dokumentaciju za izgradnju, rekonstrukciju i označavanje aerodroma, operativnih površina i drugih objekata, daje posebno odobrenje prije početka izvođenja radova na aerodromu radi zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja i urednosti odvijanja prevoza u vazdušnom saobraćaju, izdaje prethodnu saglasnost za izgradnju i postavljanje vazduhoplovnih prepreka van područja aerodroma (područje sa ograničenom gradnjom) koji prelaze propisanu visinu, odobrava programe stručnog osposobljavanja za vazduhoplovno i drugo osoblje koje obavlja poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja, imenuje ispitne komisije i instruktore-ispitivače sa liste ispitivača, utvrđuje listu ispitivača, obavlja poslove u vezi traganja i spašavanja vazduhoplova i druge poslove u vezi sa zaštitom sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazdušnog saobraćaja.

Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o vazdušnom saobraćaju i propisa donešenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru,

saglasno članu 151 navedenog zakona, vrši Agencija za civilno vazduhoplovstvo, u skladu sa odredbama Zakona o vazдушnom saobraćaji i Zakona o inspekcijskom nadzoru.

U skladu sa nadležnostima propisanim Zakonom o vazдушnom saobraćaju i podzakonskim aktima donijetim na osnovu ovog zakona, Agencija je u 2016. godini prioritetno realizovala svoje zakonom propisane obaveze. Obavljanju poslova inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata dat je poseban prioritet. Stručno osposobljavanje zaposlenih za vršenje poslova inspekcijskog nadzora, kao poslova koji zahtijevaju posebna stručna znanja za vršenje inspekcijskog nadzora i preduzimanje zakonom propisanih mjera, vršeno je u kontinuitetu.

Polazeći od činjenice da inspekcijski poslovi obuhvataju i ovlašćenja za obavljanje pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, nalaganje upravnih mjera, izdavanje prekršajnih naloga, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14 i 11/15) i Zakonom o prekršajima („Službeni list CG“, br. 01/11, 06/11, 39/11 i 32/14) i istovremeno zahtijevaju posebnu stručnost za obavljanje poslova inspekcijskog nadzora, Agencija je i u toku 2016. godine posebnu pažnju usmjeravala na osposobljavanje zaposlenih iz oblasti vođenja upravnog postupka, inspekcijskih nadzora i preduzimanja prekršajnih mjera.

Pored poslova propisanih Zakonom o vazдушnom saobraćaju, Agencija obavlja i poslove koji su joj utvrđeni u nadležnost odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 18 /11 i 46/14) u pogledu zaštite prava putnika i lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, u toku prevoza u vazдушnom saobraćaju.

Naime, u skladu sa članom 93 navedenog zakona, u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta, putnik ostvaruje prava utvrđena ovim zakonom, na osnovu pisanog prigovora sa odgovarajućim dokazima, koji dostavlja vazдушnom prevozniku. Ako vazdušni prevoznik, odnosno menadžment aerodroma, u roku od 30 dana od dana dostavljanja prigovora ne odluči po prigovoru, putnik, odnosno lice sa invaliditetom ili lice smanjene pokretljivosti, ima pravo da dostavi Agenciji prigovor za mirno rješavanje sporova, a Agencija je dužna da se izjasni na prigovor iz u roku od 15 dana od dana prijema prigovora.

Takođe, ovaj zakon, u članu 36 propisuje obim prava lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, gdje lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, koja koriste ili namjeravaju da koriste usluge vazdušnog prevoza putnika po dolasku, odlasku ili tranzitu kroz aerodrom, kada se aerodrom nalazi na teritoriji Crne Gore, imaju pravo na pomoć u skladu sa ovim zakonom.

Nadzor nad pružanjem pomoći licima sa invaliditetom ili licima smanjene pokretljivosti na aerodromu vrši Agencija.

b) Unutrašnja organizacija

U toku 2016. godine Agencija je nastavila aktivnosti na stručnom osposobljavanju i usavršavanju zaposlenih, u cilju obezbijedivanja zakonitog, stručnog, efikasnog i racionalnog vršenja prenešenih javnih ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja, odnosno poslova i zadataka iz svoje nadležnosti. Time je dodatno unaprijeđen rad Agencije, kao vazduhoplovne vlasti Crne Gore, koji je, od strane relevantnih međunarodnih organizacija koje su vršile kontrolu rada Agencije i u 2016. godini, ocijenjen kao izuzetno uspješan.

Unutrašnja organizacija Agencije uređena je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Tako je u 2016. godini u Agenciji bilo sistematizovano 53 radna mjesta, u sljedećim organizacionim jedinicama:

1. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja **14 izvršilaca**

U ovom sektoru nalaze se sljedeće unutrašnje organizacione jedinice:

- 1.1 Odsjek vazduhoplovne djelatnosti
- 1.2 Odsjek vazduhoplova
- 1.3 Odsjek za dozvole i nadzor letačkog osoblja
- 1.4 Odsjek aerodroma

2. Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru **19 izvršilaca**

U ovom sektoru nalaze se sljedeće unutrašnje organizacione jedinice:

- 2.1 Odsjek za upravljanje vazdušnim saobraćajem (Air Traffic Management – ATM)
- 2.2 Odsjek za komunikacijsko, navigaciono i nadzorno obezbjeđenje vazdušnog prostora (Communication, Navigation, Surveillance Services – CNS)
- 2.3 Odsjek za obuku i izdavanje dozvola i ovlašćenja kontrolorima letenja
- 2.4 Odsjek za vazduhoplovne karte (Aeronautical Charts – AC) i usluge vazduhoplovnog informisanja (Aeronautical Information Service – AIS)
- 2.5 Referat za usluge vazduhoplovne meteorologije (MET)
- 2.6 Referat za zaštitu okoline
- 2.7 Referat za traganje i spašavanje

3. Odjeljenje za bezbjednost i olakšice u civilnom vazduhoplovstvu **3 izvršioca**

4. Odjeljenje za međunarodnu saradnju **4 izvršioca**

5. Referat za vazduhoplovnu medicinu **1 izvršilac**

6. Referat za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova **1 izvršilac**

7. Služba za pravne, finansijske i opšte poslove **7 izvršilaca**

Radna mjesta Direktora, Pomoćnika direktora, Menadžera sistema upravljanja sigurnošću (Safety Manager) i Savjetnika – poslovnog sekretara sistematizovana su van unutrašnjih organizacionih jedinica.

U cilju normalnog odvijanja radnih aktivnosti i obezbjeđivanja adekvatnog smještajnog prostora, Agencija je kupila poslovni prostor, površine 996 m², sa 20 pripadajućih parking mjesta, tako da se sjedište Agencije nalazi u ul. Josipa Broza Tita bb, Stari aerodrom, Podgorica.

IV EDUKACIJA ZAPOSLENIH

Permanentno stručno osposobljavanje zaposlenih predstavlja jednu od prioritarnih obaveza Agencije. Ovo je istovremeno i uslov uspješnog obavljanja poslova koji su u nadležnosti Agencije.

U Agenciji je napravljena strategija stručnog obrazovanja u vidu Trening Programa, na osnovu kojeg je usvojen Trening plan za 2016. godinu, sa prioriternim kursevima koji se odnose na sve zaposlene, prvenstveno na nadzornike i inspektore.

Kako su u prethodnom periodu obavljani inicijalni i osnovni trening, u 2016. godini vršene su uglavnom individualne specijalističke obuke kao i obnova znanja iz oblasti ICAO Annex 19, State Safety Programme ICAO i Safety Management System, za sve nadzornike Agencije.

Tokom 2016. godine, u cilju jačanja kapaciteta Agencije i razvoja kompetentnosti, zaposleni u Sektoru za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru su, u skladu sa zahtjevima radnog mjesta i zaduženjima, dodatno pohađali i polagali veći broj specijalističkih obuka, sa posebnim akcentom na sticanju znanja i vještina neophodnih za vršenje poslova nadzora nad radom certifikovanih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi. Ove obuke obavljene su u Trening centru Evropske organizacije za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL) – IANS, u Luksemburgu, kao i u ENAC-u u Tuluzu.

Takođe, u saradnji sa DGAC Francuska, a u organizaciji TAIEX-a u prostorijama Agencije održan je jedan broj obuka za nadzornike Agencije.

Agencija je, pored navedenog, kontinuirano učestvovala u aktivnostima obuke sprovedene od strane Evropske agencije za sigurnost u vazduhoplovstvu (European Aviation Safety Agency – EASA), posebno u okviru EASA IPA 3 projekta, u okviru koga su zaposleni u Agenciji imali određeni broj obuka u relevantnim evropskim vazduhoplovnim institucijama.

V REALIZOVANE OBAVEZE PROPISANE ZAKONOM I UTVRĐENE GODIŠNJIM PROGRAMOM RADA AGENCIJE ZA 2016. GODINU

Prioriteti u radu Agencije i u 2016. godini bili su, kao i u proteklim izvještajnim periodima, vršenje poslova iz nadležnosti Agencije, koje su utvrđene Zakonom o vazdušnom saobraćaju, uz realizaciju obaveza utvrđenih *Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu*.

Kao i u prethodnom izvještajnom periodu Agencija je uspjela da ostvari značajne rezultate i dobije zadovoljavajuće ocjene za preduzete aktivnosti iz svoje nadležnosti, od strane predstavnika međunarodnih organizacija prilikom zvaničnih posjeta ostvarenih u izvještajnom periodu.

Agencija je realizovala aktivnosti utvrđene *Programom rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu*, u pogledu vršenja kontinuiranog i inspeksijskog nadzora, u skladu sa usvojenim *Planom inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu* (br. 01/2-1962/1-15 od 18.12.2015. godine), kojim je utvrđen raspored i dinamika obavljanja nadzora vazduhoplovnih subjekata, a koje su vršili ovlašćeni inspektori za vazdušni saobraćaj i ovlašćena lica Agencije za vršenje kontinuiranog nadzora, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, podzakonskim aktima i internim aktima Agencije, kao i odredbama Zakona o inspeksijskom nadzoru.

Dakle, Agencija je u potpunosti realizovala obaveze u pogledu vršenja kontinuiranog nadzora u smislu praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova na osnovu kojih su izdati sertifikati ili druge isprave, tokom čitavog perioda njihovog važenja, za obavljanje vazdušnog saobraćaja i drugih djelatnosti u vazdušnom saobraćaju, kao i u pogledu certifikovanja vazduhoplovnih subjekata i

vazduhoplovnog osoblja i drugih djelatnosti propisanih zakonom, koje spadaju u osnovne i najznačajnije djelatnosti Agencije.

Navedene aktivnosti Agencija je realizovala saglasno odredbama Zakona o vazдушnom i podzakonskim aktima koji su donijeti na osnovu ovog zakona.

* * *

Zakon o vazдушnom saobraćaju je, načelno, obuhvatio osnovne principe sadržane u evropskim uredbama i uputstvima i pružio pravni osnov za donošenje podzakonskih akata kojima se u potpunosti preuzimaju sadržaji uredbi EU. Kao što je već navedeno, Zakonom je propisana nadležnost Agencije za donošenje akata u skladu sa njim i akata radi sprovođenja ECAA Sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva. Propisivanjem, odnosno prenošenjem ovlašćenja Agenciji da donosi akte iz oblasti civilnog vazduhoplovstva stvorene su pravne pretpostavke za efikasno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU.

Naime, ratifikacijom osnovnog teksta ECAA Sporazuma, Crna Gora je preuzela obaveze utvrđene odredbama ovog sporazuma. Jedna od najvažnijih obaveza propisana je članom 3 ECAA Sporazuma, kojim je precizirano da su odredbe propisa na koje se poziva ili koji su sadržani u Aneksu I ovog sporazuma, u skladu sa Aneksom II ovog sporazuma, obavezujuće za strane ugovornice i predstavljaju, ili će predstavljati, dio njihovog unutrašnjeg pravnog poretka, sa obavezom da propisi koji odgovaraju uredbama Evropske Zajednice treba da budu dio unutrašnjeg pravnog poretka strana ugovornica, dok je za propise koji odgovaraju uputstvima Evropske Zajednice nadležnim organima strana ugovornica ostavljen izbor oblika i načina implementacije.

Imajući u vidu navedene obaveze, koje je potpisivanjem i ratifikacijom ECAA Sporazuma preuzela država Crna Gora, Zakonom o vazдушnom saobraćaju propisano je ovlašćenje Agenciji za donošenje akata i na taj način je stvorena mogućnost da se zakonodavstvo Crne Gore u oblasti civilnog vazduhoplovstva u potpunosti uskladi sa pravnim poretkom Evropske Unije (*acquis communautaire*) na mnogo efikasniji i ažurniji način.

Naime, praktičan značaj ovakavog načina usklađivanja ogleda se u činjenici da su propisi EU u oblasti vazduhoplovstva podložni čestim izmjenama ili dopunama, tako da je ažurnost u usklađivanju sa njima moguće ostvariti jedino kroz pravovremeni postupak izmjene i dopune odgovarajućeg podzakonskog akta.

U skladu sa odredbama Zakona o vazдушnom saobraćaju Agencija je, uz saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, u 2016. godini donijela 12 podzakonskih akata koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore, i to:

- 1) Pravilnik o uslovima za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela („Službeni list CG“, broj 11/16 od 18.02.2016. godine, stupio na snagu 26.02.2016. godine)
- 2) Pravilnik o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 11/16 od 18.02.2016. godine, stupio na snagu 26.02.2016. godine, a primjenjivaće se od 01.09.2016. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 923/2012 od 26. septembra 2012. godine, kojom se utvrđuju zajednička pravila letenja i operativne odredbe u vezi sa uslugama i postupcima u vazdušnoj plovitbi i

mijenjaju i dopunjavaju Uredba (EU) br. 1035/2011 i Uredbe (EZ) br. 1265/2007, (EZ) br. 1794/2006, (EZ) br. 730/2006, (EZ) br. 1033/2006 i (EZ) br. 255/2010

3) Pravilnik o izmjeni Pravilnika o radnom vremenu, vremenu leta, dnevnom, nedeljnom i godišnjem odmoru, trajanju prevoza i obaveze dežurstva, broju polijetanja i slijetanja posade vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 13/16 od 24.02.2016. godine, stupio na snagu 03.03.2016. godine)

4) Pravilnik o dopunama Pravilnika o načinu identifikacije vazduhoplova, karakteristikama i interoperabilnosti sistema za nadzor za Jedinствeno evropsko nebo („Službeni list CG“, broj 24/16 od 08.04.2016. godine, stupio na snagu 16.04.2016. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 1028/2014 od 26. septembra 2014. godine o izmjenama Uredbe Komisije (EZ) br. 1207/2011 o utvrđivanju zahtjeva koji se odnose na karakteristike i interoperabilnost nadzora za Jedinствeno evropsko nebo

5) Pravilnik o detaljnim pravilima za implementaciju mrežnih funkcija u upravljanju vazdušnim saobraćajem („Službeni list CG“, broj 24/16 od 08.04.2016. godine, stupio na snagu 16.04.2016. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 677/2011 od 7. marta 2011. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za implementaciju mrežnih funkcija u upravljanju vazdušnim saobraćajem (ATM) i izmjenama i dopunama Uredbe (EU) br. 691/2010

6) Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Službeni list CG“, broj 27/16 od 25.04.2016. godine, stupio na snagu 03.05.2016. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 2015/2338 od 11. decembra 2015. godine, kojom se mijenja i dopunjava Uredba (EU) br. 965/2012 po pitanju zahtjeva za uređaje za snimanje na letu, uređaje za lociranje u vodi i sisteme za praćenje vazduhoplova

7) Pravilnik o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja („Službeni list CG“, broj 29/16 od 06.05.2016. godine, stupio na snagu 14.05.2016. godine, a primjenjuje se od 01.09.2016. godine)

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanju pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisija (EU) br. 2015/340 od 20. februara 2015. godine o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura koji se odnose na dozvole kontrolora letenja i certifikate u skladu sa Uredbom (EZ) br. 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta, o izmjenama i dopunama Sprovedbene Uredbe Komisije (EU) br. 923/2012 i prestanku važenja Uredbe Komisije (EU) br. 805/2011

8) Pravilnik o obavještanju, analiziranju i praćenju (Follow up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Službeni list CG“, broj 45/16 od 27.07.2016. godine, stupio je na snagu 04.08.2016, a primjenjuje se od 01.11.2016. godine)

* Ovim pravilnikom su, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzete:

- Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta (EZ) br. 376/2014 od 3. aprila 2014. godine o utvrđivanju zahtjeva koji se odnose na prijavljivanje, analizu i praćenje (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu, kojom se mijenja i dopunjuje Uredba (EU) br. 996/2010 Evropskog parlamenta i Savjeta i prestanku važenja Direktive 2003/42/EZ

Evropskog parlamenta i Savjeta i Uredbe Komisije (EZ) br. 1321/2007 i (EZ) br. 1330/2007

- Sprovedbena Uredba Komisije (EZ) br. 1018/2015 od 29. juna 2015. godine o utvrđivanju liste događaja u civilnom vazduhoplovstvu koje je potrebno obavezno prijaviti u skladu sa Uredbom Evropskog parlamenta i Savjeta (EZ) br. 376/2014

9) Pravilnik o načinu prenosa poruka o letu radi najave, koordinacije i primopredaje letova između jedinica kontrole letenja („Službeni list CG“, broj 47/16 od 29.07.2016. godine, stupio na snagu 06.08.2016. godine)

* Ovim pravilnikom su, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzete:

- Uredba Komisije (EZ) br. 633/2007 od 7. juna 2007. godine koja utvrđuje zahtjeve za primjenu protokola za prenos poruka o letu radi najave, koordinacije i primopredaje letova između jedinica kontrole letenja, i

- Uredba Komisije (EZ-a) 283/2011 od 22. marta 2011. godine kojom se mijenja i dopunjava Uredba Komisije (EZ) br. 633/2007 u pogledu prelaznih aranžmana iz člana 7

10) Pravilnik o projektovanju, proizvodnji, popravci, modifikaciji, održavanju i provjeri plovidbenosti Aneks II vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 66/16 od 20.10.2016. godine, stupio na snagu 28.10.2016. godine)

11) Pravilnik o kvalitetu vazduhoplovnih podataka i vazduhoplovnih informacija („Službeni list CG“, broj 69/16 od 04.11.2016. godine, stupio na snagu 12.11.2016. godine, a primjenjivaće se nakon prijema Crne Gore u punopravno članstvo Evropske unije).

* Ovim pravilnikom je, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 73/2010 od 26. januara 2010. godine koja propisuje zahtjeve za kvalitet vazduhoplovnih podataka i vazduhoplovnih informacija za Jedinствeno evropsko nebo i Uredba Komisije (EU) br. 1029/2014 od 26. septembra 2014. godine koja mijenja i dopunjava Uredbu Komisije (EU) br. 73/2010 u prečišćenom tekstu, koji je pripremila Agencija za civilno vazduhoplovstvo.

12) Pravilnik o uvođenju operativnih ograničenja u cilju smanjenja buke vazduhoplova na aerodromima („Službeni list CG“, broj 80/16 od 26.12.2016. godine, stupio na snagu 03.01.2017. godine, a primjenjivaće se nakon prijema Crne Gore u punopravno članstvo Evropske unije)

Pored navedenih podzakonskih akata, donijetih uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva i objavljenih u "Službenom listu Crne Gore", Agencija je donijela i objavila u "Službenom listu Crne Gore" četiri rješenja o izdavanju Operativne licence vazдушnim prevoznicima i jedno rješenje o ukidanju Operativne licence vazдушnom prevozniku.

Naime, odredbom člana 28 Zakona o vazдушnom saobraćaju, propisano je da se akt Agencije kojim se izdaje, ukida ili privremeno ukida operativna licenca objavljuje u "Službenom listu Crne Gore". Rješenja o izdavanju Operativne licence donijeta su i objavljena u "Službenom listu Crne Gore", za sljedeće vazдушne prevoznike:

– Airways Montenegro DOO, Podgorica za obavljanje komercijalnog vazдушnog prevoza, na novom obrascu, pod brojem ME.OL.004 sa datumom izdavanja 27.04.2016. godine i neograničenim rokom važenja („Službeni list CG“, broj 29/16 od 06.05.2016. godine),

- Montenegro Airlines-u AD, Podgorica za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza, na novom obrascu, pod brojem ME.OL.001, sa datumom izdavanja 27.04.2016. godine i neograničenim rokom važenja („Službeni list CG“, broj 30/16 od 11.05.2016. godine),
- Montenegro Airlines-u AD, Podgorica za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza, pod brojem ME.OL.001, sa datumom izdavanja 07.09.2016. godine i neograničenim rokom važenja („Službeni list CG“, broj 66/16 od 20.10.2016. godine), i
- ADRIATIC AIRWAYS-u DOO, Podgorica, za obavljanje operacija u komercijalnom vazdušnom saobraćaju, broj ME.OL.002, izdanje 00, revizija 00 sa datumom izdavanja 01.12.2016. godine i neograničenim rokom važenja („Službeni list CG“, broj 76/16 od 09.12.2016. godine).

Vazdušnom prevozniku Di Air DOO, Podgorica, po službenoj dužnosti ukinuta je Operativna licenca za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza, broj ME.OL.002, izdanje 03, revizija 00 i to Rješenjem o ukidanju Operativne licence, broj: 02/2-585/5-12 od 25.04.2016. godine, koje je objavljeno u „Službenom listu CG“, broj 29/16 od 06.05.2016. godine.

Dakle, u izvještajnom periodu Agencija je, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, donijela 12 akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju propisi EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva. Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata Agencije u 2016. godini ukazuje da je omogućena mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno *acquis communautaire*, u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj Uniji.

Agencija je od dana stupanja na snagu Zakona o vazdušnom saobraćaju (16. jun 2012. godine), kojim joj je prenešeno javno ovlašćenje u pogledu donošenja podzakonskih akata, donijela preko 100 podzakonskih akata, kojima je u najvećem dijelu preuzimala evropsku regulativu iz oblasti vazdušnog saobraćaja, koja se često mijenjala i dopunjavala, u cilju ažurnog usklađivanja sa propisima EU.

Navedeni podaci o broju donešenih propisa u izvještajnom periodu predstavljaju pravi pokazatelj značaja propisivanja ovlašćenja Agenciji za donošenje akata i ostvarene ažurnosti u postupku usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravom EU.

Agencija je u izvještajnom periodu, saglasno članu 6 stav 1 tačka 8 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da Agencija priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja, pripremila stručne osnove za izradu dva pravilnika, koje je donijelo Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, i to:

- Pravilnik o bližem postupku i načinu istraživanja nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova („Službeni list CG“, broj 07/16),
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o mjestu i načinu nanošenja oznaka državne pripadnosti i registarskih oznaka na vazduhoplovima („Službeni list CG“, broj 75/16), i
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja registra civilnih vazduhoplova Crne Gore („Službeni list CG“, broj 78/16).

Pored donošenja navedenih akata, Agencija je, saglasno članu 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog

saobraćaja, nadležna za donošenje sigurnosnih akata, i to: Sigurnosnih direktiva (*Safety directive*), Sigurnosnih naloga (*Safety order*) i Sigurnosnih informacija (*Safety information*).

U izvještajnom periodu, nije postojala potreba za donošenjem Sigurnosnih direktiva.

Agencija je u 2016. godini donijela tri Sigurnosna naloga, i to:

- Sigurnosni nalog o utvrđivanju uslova i načina postavljanja, označavanja i održavanja vazduhoplovnih prepreka koje se nalaze van područja ograničenja prepreka aerodroma (broj: 2016/001, objavljen na sajtu Agencije dana 04. avgusta 2016. godine),
- Sigurnosni nalog o utvrđivanju uslova za izradu i održavanje navigacionih postupaka koji su u upotrebi u vazdušnom prostoru Crne Gore, kao i osposobljavanje osoblja koje projektuje navigacione postupke (broj: 2016/002, objavljen na sajtu Agencije dana 02. novembra 2016. godine), i
- Sigurnosni nalog o načinu upotrebe letećih lampiona (sky lantern) (broj: 2016/003, objavljen na sajtu Agencije dana 29. decembra 2016. godine).

U navedenom period donijeta je jedna Sigurnosna informacija, i to

- Sigurnosna informacija o konfliktnim zonama širom svijeta na ICAO internet stranici (Broj: 2016/00 objavljena na sajtu Agencije dana 19. oktobra 2016. godine).

Donijetim sigurnosnim aktima obezbjeđuje se efikasno reagovanje u određenim situacijama, nastalim usljed eventualnog nedostatka propisa ili nedovoljne preciznosti njegovih odredbi, što bi moglo imati uticaj na sigurnost vazdušnog saobraćaja.

U toku 2016. godine van snage su stavljena sledeća sigurnosna akta:

- Sigurnosni nalog broj: 2013/007 – Rev 00 (Uputstvo o obavljanju poslova instruktora kabinske posade) – objavljeno na sajtu Agencije 02.03.2016. godine,
- Sigurnosni nalog broj: 2013/008 – Rev 00 (Nalog za nosioce sertifikata vazdušnog prevoznika – Air Operator Certificate AOC, u vezi sa dokumentima koja se moraju nalaziti u vazduhoplovu) – objavljeno na sajtu Agencije 10.11.2016. godine, i
- Sigurnosna informacija broj: 2014/002 – Rev 01 (Vazdušni prostor Ukrajine (istočni dio) i FIR Simferopolj) – objavljeno na sajtu Agencije 19. 10. 2016. godine.

Druga značajna novina propisana Zakonom o vazdušnom saobraćaju je prenošenje ovlašćenja Agenciji u pogledu vršenja inspeksijskog nadzora.

Odredbama Zakona o inspeksijskom nadzoru („Službeni list RCG“, br. 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16) propisano je da inspeksijski nadzor u oblasti vazdušnog saobraćaja vrši nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u ovoj oblasti, u skladu sa ovim zakonom i posebnim zakonom, odnosno Agencija.

Na ovaj način poslovi inspeksijskog nadzora u oblasti vazdušnog saobraćaja preneti su Agenciji, a istovremeno je izvršeno usaglašavanje sa evropskom regulativom koja propisuje da inspeksijski nadzor u vazdušnom saobraćaju vrši nacionalna vazduhoplovna vlast. Naime, odredbom člana 2 stav 2 Regulative (EZ) br. 550/2004 Evropskog Parlamenta i Savjeta, od 10. marta 2004. godine o pružanju usluga vazdušne plovidbe u Jedinostvenom evropskom nebu, koja je preuzeta u pravni sistem Crne Gore Pravilnikom o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u Jedinostvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog istema („Službeni list CG“, broj 22/13), propisano je da poslove inspeksijskog nadzora nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i nad pružanjem usluga u vazdušnoj

plovidbi vrši nacionalni nadzorni organ, a to je, saglasno članu 6 stav 3 Zakona o vazдушnom saobraćaju, Agencija za civilno vazduhoplovstvo.

U izvještajnom periodu, inspektori za vazdušni saobraćaj izvršili su značajan broj inspekcijskih nadzora i, na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja, preduzeli upravne i druge zakonom propisane mjere i radnje. O izvršenim inspekcijskim nadzorima opširnije je rečeno u poglavlju u kojem je pojedinačno prikazan rad organizacionih jedinica Agencije (Poglavlje VI).

Inspektori su u ovom periodu, u skladu sa zaključcima Vlade, pretežno izricali prekršajne naloge, odnosno novčano kažnjavali prekršioce za učinjene prekršaje. Svi prekršajni nalozi, izrečeni u izvještajnom periodu su uglavnom naplaćeni, dobrovoljno ili prinudnim putem, u skladu sa odredbama Zakona o prekršajima.

Na ovaj način, potpuno je uspostavljena je funkcija inspekcijskog nadzora u civilnom vazduhoplovstvu.

U skladu sa obavezama propisanim odredbama Zakona o vazдушnom saobraćaju i obavezama iz *Programa rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu*, Agencija je krajem drugog kvartala 2016. godine pripremila *Predlog Izvještaja o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2015. godinu* i *Predlog Finansijskog izvještaja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2015. godinu*. Savjet Agencije je, saglasno svojim nadležnostima, utvrdio predloge navedenih izvještaja i dostavio ih Vladi na usvajanje. Vlada Crne Gore je 25. avgusta 2016. godine, zaključkom broj: 08-2181 od 01. septembra 2016. godine, usvojila *Izvještaj o radu Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2015. godinu* i *Finansijski izvještaj Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2015. godinu*, sa izvještajem nezavisnog revizora, kojeg je imenovala Vlada Crne Gore. Usvajajući navedene Izvještaje Vlada Crne Gore je usvojila i zaključke o ostvarenim značajnim rezultatima u radu Agencije i izuzetno pozitivnom finansijskom poslovanju.

U četvrtom kvartalu 2016. godine Agencija je pripremila *Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu* i *Finansijski plan Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu*, koje je Vlada usvojila na sjednici 19. januara 2017. godine, zaključkom br. 07-27 od 27. januara 2017. godine.

U decembru 2016. godine donešen je *Plan javnih nabavki Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2017. godinu*, koji je objavljen je na sajtu Uprave za javne nabavke.

VI PREDUZETE AKTIVNOSTI I MJERE U SPROVOĐENJU NADLEŽNOSTI AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

Sektor za vazduhoplovne usluge u vazдушnom prostoru (u daljem tekstu: ANS sektor) između ostalog, obavlja poslove iz nadležnosti Nacionalnog nadzornog organa (NSA) koji se odnose na certifikovanje i kontinuirani nadzor nad pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi. ANS sektor obavlja studijsko-analitičke, normativno-pravne, upravne i nadzorne poslove koji se odnose na upravljanje i korišćenje vazdušnog prostora, te na siguran, redovan i nesmetan protok vazdušnog saobraćaja. Radi kvalitetnog, efikasnog i racionalnog obavljanja poslova iz djelokruga rada, ANS sektor je organizovan u 4 odsjeka i 3 referata. U ANS sektoru je 9 certifikovanih provjerivača, uključujući rukovodioca sektora koji ima i inspektorska ovlaštenja.

Vazdušni prostor Crne Gore prikazan je u Podacima o vazdušnom prostoru Crne Gore objavljenim u Zborniku vazduhoplovnih informacija (AIP) Srbija/Crna Gora, sekcija ENR 2.1.

Pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnom prostoru Crne Gore je Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd (u daljem tekstu: SMATSA doo), koja je certifikovani pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi na osnovu potvrde o usaglašenosti sa primjenljivim zajedničkim zahtjevima za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, koje obuhvata: tehničku, operativnu i praktičnu osposobljenost i pogodnost, sisteme i procese za sigurnosnu djelatnost i kvalitetno upravljanje, sisteme izvještavanja, kvalitet usluga, finansijsku sigurnost, odgovornost i pokriće osiguranja, organizacionu strukturu i vlasništvo, uključujući sprječavanje sukoba interesa, ljudske resurse, kao i odgovarajuće planove za stručni kadar i bezbjednost.

Osnivači SMATSA doo su vlade Crne Gore i Republike Srbije. Osnovna djelatnost SMATSA doo je pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnom prostoru Srbije i Crne Gore, vazdušnom prostoru iznad dijela Jadranskog mora i iznad teritorijalnih voda država osnivača, do granica utvrđenih međunarodnim ugovorima, kao i u vazdušnom prostoru drugih država koje su SMATSA doo povjerile poslove pružanja usluga na osnovu međunarodnih ugovora. Agencija je, kao NSA, odgovorna za vršenje kontinuiranog procjenjivanja usaglašenosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi sa sigurnosno regulatornim zahtjevima. Procjenjivanje se vrši stalnom aktivnošću sigurnosnog nadzora (Safety Oversight) koji se realizuje mehanizmom sprovođenja sigurnosno regulatornih provjera (audit).

Referat traganja i spašavanja, koji je jedna od organizacionih jedinica u ANS sektoru, vrši nadzor u pogledu izrade i sprovođenja procedura i osposobljenosti lica iz operativno komunikacionog centra (OKC) i koordinacionog centra traganja i spašavanja na moru (MRCC) koja učestvuju u traganju i spašavanju vazduhoplova na kopnu i moru, u skladu sa međunarodnim propisima, standardima i preporučenom praksom u ovoj oblasti.

Referat za zaštitu životne okoline obavlja poslove koji se odnose na zaštitu čovjekove okoline od uticaja vazduhoplovstva, a prije svega na:

- ispitivanje uticaja buke i emisije štetnih gasova; i
- davanje stručnih mišljenja o uticaju vazduhoplovstva na životnu okolinu u skladu sa ICAO Aneksom 16.

Regulatorne aktivnosti

Pored jednog broja propisa navedenih u Poglavlju V za koje je ANS sektor pripremio osnove za usvajanje kao i za izmjene postojećih akata, u toku 2016. godine ANS sektor je, sa ciljem preuzimanja propisa Evropske unije i drugih izvora standarda i preporučenih praksi, započeo sa pripremanjem osnova sljedećih dokumenata čije se usvajanje očekuje u toku tekuće godine:

1. Pravilnik o načinu upravljanja vazdušnim prostorom, strukturama vazdušnog prostora i uslovima upravljanja vazdušnim prostorom,
2. Uputstvo o primjeni FUA koncepta u Crnoj Gori,
3. Pravilnik o klasama vazdušnog prostora Crne Gore,
4. Pravilnik o vazduhoplovnom informisanju, i
5. Pravilnik o upravljanju kapacitetom i protokom vazdušnog saobraćaja (izmjene).

Paralelno sa preuzimanjem propisa Evropske unije, ANS sektor je toku 2016. godine radio na primjeni, izmjenama i ažuriranju sljedećih dokumenata:

- Akcioni plan saradnje Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije (DCV) i ACV predložen na osnovu *Memoranduma o razumijevanju u oblasti pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi između DCV i Agencije*, potpisanog u novembru 2015. godine,
- Plan primjene PBN-a u Crnoj Gori,
- Akcioni plan za smanjenje emisije ugljen-dioksida u civilnom vazduhoplovstvu,
- Protokol o aktivnostima u vezi sa promjenama u funkcionalnom sistemu (trilateralni protokol između ACV, DCV i SMATSA doo).

Priručnik Sektora za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru (ANS-MAN-001, u daljem tekstu: Priručnik) ima za cilj da definiše način organizacije i poslovanja ANS sektora. Priručnik opisuje metodologiju izvršavanja zadataka ANS sektora i, zajedno sa dokumentima i procedurama koje su njegov sastavni dio, osigurava da se zadaci izvršavaju na dosljedan, unificiran, objektivan, nepristrasan i na regulativi zasnovan način.

Sastavni dio Priručnika, pored 21. interne Procedura (od NSA-PRO-001-ME do NSA-PRO-021-ME), je sedam dokumenta:

- ANS-DOK-001 – Opšti dokument: Lista baznih pitanja,
- ANS-DOK-002 – Opšti dokument: Pojmovnik,
- ANS-DOK-003 – Opšti dokument: Upravljanje rizikom i donošenje odluka,
- ANS-DOK-004 – Opšti dokument: Prihvatljivi nivoi sigurnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi od 2016. do 2020. godine,
- ANS-PLN-002 – Godišnji program i plan periodičnih provjera pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi za 2016. godinu,
- ANS-PRG-002 – Dugoročni program kontinuiranog nadzora nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi za 2016. i 2017. godinu, i
- ANS-PRG-003 – Dugoročni program i plan periodičnih provjera organizacije za osposobljavanje kontrolora letenja za 2017-2018.

Aktivnosti inspeksijskih i kontinuiranih nadzora – U toku 2016. godine izvršeno je šest inspeksijska nadzora sprovedenih nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi i to 4 u operativnoj jedinici AKL Tivat i 2 u operativnoj jedinici AKL Podgorica.

Cilj kontinuiranog nadzora koji se ostvaruje kroz redovne periodične provjere je da se utvrdi da li je pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi – imalac sertifikata, usaglašen, prije svega, sa Zajedničkim zahtjevima (opštim i posebnim) za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, u skladu sa *Pravilnikom o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi, sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera* („Službeni list CG“, br. 65/12 i 32/2015), kao i sa drugim sigurnosnim regulatornim zahtjevima koji proističu iz *Zakona o vazdušnom saobraćaju* i na osnovu njega donijetih podzakonskih akata, kao i transponovanih uredbi Evropske unije. Prema *Planu inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu, br. 01/2-1962/1-15 od 18.12.2015. godine*, broj planiranih provjera, inspekcija i sprovedenih provjere prikazan je u sljedećoj Tabeli.

Tip provjere	Planirano	Sprovedeno
Redovne	19	14
Dodatne (vanredne)	–	5
Inspekcije	6	6

Na osnovu odredbi *Sporazuma o saradnji u oblasti vazdušnog saobraćaja između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije*, potpisanog 03.02.2012. godine, i *Memoranduma o razumijevanju*

u oblasti pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi između DCV i Agencije, zaključenog 27.11.2015. godine, u primjeni je zajednički nadzor koji se sprovodi po proceduri za sprovođenje zajedničkih provjera nad zajedničkim pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi – *Sprovođenje zajedničkih provjera nad zajedničkim pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi*, ZT-PRO-01-ACV. U skladu sa navedenom procedurom, u 2016. godini su sprovedene tri provjere u Centru kontrole letenja Beograd (dvije redovne i jedna dodatna),

Nadzor nad obukom i licenciranjem kontrolora letenja – U narednoj tabeli prikazan je broj dozvola kontrolora letenja izdatih u 2016. godini za operativne jedinice AKL Podgorica i AKL Tivat. Pojedini kontrolori imaju veći broj ovlašćenja, pa je njihov broj veći od broja dozvola.

KONTROLORI LETENJA		
Tip dozvole	Broj izdatih dozvola	
<i>Dozvola studenta</i>	7	
<i>Dozvola kontrolora</i>	7	
Ovlašćenja	Broj izdatih ovlašćenja	Broj produženih
<i>ADI/TWR</i>	7	37
<i>APP</i>	0	43
<i>APS/RAD/TCL</i>	5	22
<i>OJTI</i>	4	0
<i>JEZIČKO OVLAŠĆENJE</i>	0	25

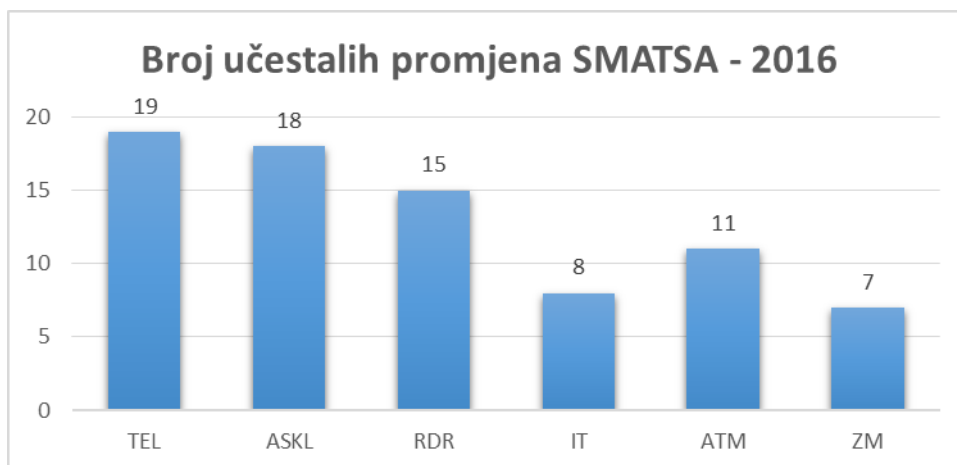
Promjene i Procjene sigurnosne argumentacije – Prema članu 114 stav 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi dužan je da obavijesti Agenciju o planiranim promjenama koje uvodi u funkcionalne sisteme što on i čini dostavljanjem prijave o promjeni i sigurnosne argumentacije. Analiza sigurnosne argumentacije obuhvata razmatranje utvrđenih opasnosti, sigurnosnih ciljeva, zahtjeva i ostalih sigurnosnih elemenata koji su vezani za promjenu i sadržani u dokumentaciji, razmatranje usaglašenosti sa zahtjevima za sigurno korišćenje tehničke opreme i sistema i utvrđivanje da li postoje dodatni sigurnosni elementi koji su vezani za primjenu promjene. Procjena sigurnosne argumentacije uključuje ocjenu identifikovanih opasnosti, dosljednosti pri klasifikaciji stepena ozbiljnosti identifikovane opasnosti, adekvatnosti sigurnosnih ciljeva i adekvatnosti dokaza kojim se potkrepljuje da sigurnosni ciljevi ispunjavaju sigurnosne regulatorne zahtjeve.

U periodu od 01.01.2016. do 31.12.2016. godine na procjenu Agenciji je dostavljeno 18 Sigurnosnih argumentacija o promjenama u funkcionalnom sistemu.

ANS sektor vrši analizu i procjenu dostavljene sigurnosne argumentacije i nakon toga dostavlja odgovarajući odgovor originatoru, odnosno SMATSA doo, za svaku od prethodno navedenih Početnih bezbednosnih analiza i obrazloženja za relevantne promjene u funkcionalnom sistemu SMATSA doo.

U 2016. godini ACV i DCV su, zajedničkim radom, analizirali i procijenili ukupno 78 Učestalih promjena u skladu sa zahtjevima *Pravilnika o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi i sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera („Službeni list CG“, br. 65/12 i 32/15)*. Od ukupnog broja Učestalih promjena u 2016.-toj godini, na Telefonske sisteme (TEL) se odnosilo 19, na Automatizovane sisteme kontrole letenja (ASKL) – 18, na Radarske sisteme (RDR) – 15, na Air Traffic Management (ATM) – 11 i na Implementation technology (IT) – 4.

Na sljedećem dijagramu su prikazane sve Učestale promjene u 2016. godini.

Analiza događaja – EUROCONTROL svakih šest mjeseci (mart i septembar) organizuje sastanak predstavnika svih zemalja članica EUROCONTROL-a, koji je namijenjen za izradu Annual Summary Template (u daljem tekstu: AST) izvještaja. Cilj sastanka je da se podijeli stečeno iskustvo u procesu istrage i izvještavanja o događajima od značaja za sigurnost vazdušne plovidbe, kao i da se svi učesnici edukuju, kako bi se na odgovarajući način nosili sa praktičnim pitanjima.

Od 2011. godine Crna Gora ima AST kontakt osobu, koja je zadužena za izradu AST izvještaja. Godišnjim AST izvještajem su obuhvaćeni događaji u vazдушnom prostoru na teritoriji Crne Gore i Republike Srbije, a on se, kao zajednički za obje države, dostavlja EUROCONTROL-u. Izvještaj se izrađuje u dvije etape, u septembru se predaje izvještaj za prvu polovinu godine, a u martu naredne godine za cijelu prethodnu godinu.

AST kontakt osoba, pored izrade godišnjeg AST izvještaja, vodi računa i o:

- inicijativama EUROCONTROL-a za unapređenje sigurnosti,
- najnovijim informacijama iz oblasti regulatornih aktivnosti koje se odnose na izvještavanje i istraživanje događaja od značaja za sigurnost vazdušne plovidbe.

Tokom godine AST kontakt osoba prikuplja sve prijave i angažovana je na svim zadacima oko istraživanja događaja za sve događaje od značaja za sigurnost vazdušne plovidbe. Svi događaji se klasifikuju prema ozbiljnosti, istražuju se i zaključuju.

Traganje i spašavanje (Search and Rescue – SAR) – Agencija posebnu pažnju posvećuje ovom segmentu, obezbjeđujući kontinuirano značajna finansijska sredstva za pomoć i podršku organizacijama i institucijama čiji se vazduhoplovi, tehnika i osoblje koriste za traganje i spašavanje u slučaju eventualnih udesa vazduhoplova.

Usluge vazduhoplovnog informisanja (Aeronautical Information Services – AIS) – Zbornik vazduhoplovnih informacija (*Aeronautical information publication – AIP*) je publikacija koju izdaje država, ili se izdaje uz saglasnost države i koja sadrži vazduhoplovne informacije trajnog i privremenog karaktera koje su neophodne za potrebe sigurnog odvijanja vazdušne plovidbe.

U ime Crne Gore i Republike Srbije, SMATSA doo objavljuje AIP Srbija/Crna Gora kao zajednički AIP.

U prethodnoj godini vršeno je redovno ažuriranje tekstova u AIP-u za koje je izvor informacija Agencija za civilno vazduhoplovstvo.

Kako se AIP izdaje za zajednički FIR Beograd koji obuhvata dvije države, Republiku Srbiju i Državu Crnu Goru, predstavnici DCV-a, Službe vazduhoplovog informisanja u SMATSA doo i

Agencije su, radi poboljšanja kvaliteta objavljenih informacija za krajnje korisnike, pažnju posvetili sadržaju tekstova za dvije države pokušavajući da ga unificiraju gdje god je to bilo moguće.

Izveštaj za lokalni plan SES implementacije (Local Single European Sky ImPlementation (LSSIP) Report) – Ovaj izvještaj predstavlja sredstvo za praćenje i izvještavanje o statusu lokalnih aktivnosti implementacije ESSIP ciljeva (European Single European Sky ImPlementation) koji se, od 2011. godine, svake godine ažuriraju u ESSIP Planu, usvojenom kao trećem nivou evropskog ATM Master Plana.

Agencija za civilno vazduhoplovstvo u saradnji sa Kontrolom letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, i uz stručnu podršku EUROCONTROL-a, izrađuje LSSIP izvještaj za Crnu Goru od 2008. godine. U 2016. godini izrađen je izvještaj za prethodnu kalendarsku godinu (LSSIP 2015).

Kalibraža – Kalibraža iz vazduha je provjera kojom se vrši: mjerenje, utvrđivanje usklađenosti rezultata mjerenja sa zadatim specifikacijama i dovođenje parametara u okvire zadatih specifikacija za opremu koja se kalibriše. Kalibražom iz vazduha vrši se provjera zemaljskih navigacionih i nadzornih sistema, vazduhoplovnih telekomunikacija i opreme za svjetlosnu signalizaciju na aerodromima, sa ciljem da parametri navedenih sistema zadovolje zahtjeve za eksploataciju. Kalibraža iz vazduha može biti periodična ili pred uvođenje nove opreme u rad.

U cilju praćenja i održavanja pouzdanosti rada tehničkih sistema u operativnoj upotrebi, SMATSA doo kao organizacija ovlaštena za pružanje usluga kalibraže iz vazduha, po unaprijed utvrđenim rokovima, redovno održava i kalibriše sisteme i uređaje.

<i>Izveštaj iz kalibraže za</i>	<i>Sredstvo</i>	<i>ID lokacije</i>	<i>Datum</i>	<i>Datum dostavljanja izvještaja Agenciji</i>
LOC/DME TIV	LOCALIZER	TIV	16.06.2016.	24.06.2016.
	DME	TIV		
	MKR	TAZ		
NDB TAZ	NDB	TAZ		
NDB RO	LOCATOR	RO		
LYTV PAPI RWY 32, RWY 14	PAPI (L,R)	RWY 32		
	PAPI (L,R)	RWY 14		
LYPG ILS RWY 36	LOCALIZER	YUI	30.11.2016.	07.12.2016.
	GLIDE PATH (3.2°)			
	OM			
	MM			
LYPG PAPI RWY 36, RWY 18	PAPI (left)	RWY 36		
	PAPI (right)	RWY 36		
	PAPI (left)	RWY 18		
	PAPI (right)	RWY 18		
VHF Direction Finder LYPG	VHF Direction Finder	LYPG		
VOR/DME POD	VOR	POD		
	DME	POD		
	NDB	MOJ		

NDB MOJ, NIK, DAN, POD, GO	NDB	NIK		
	NDB	DAN		
	NDB	POD		
	LOCATOR	GO		
RNAV Procedures	LYPG RNAV STAR RWY 36 MOJ 1RA (procedura)		16.12.2016.	29.12.2016.
	LYPG RNAV STAR RWY 36 RETRA 1RA (procedura)			
	LYPG RNAV STAR RWY 36 LEBGA 1RA (procedura)			
	LYPG RNAV STAR RWY 36 LASTI 1RA (procedura)			
	LYPG RNAV STAR RWY 36 BIGLO 1RA (procedura)			
	LYPG RNAV STAR RWY 36 NIK 1RA (procedura)			

Obuka – U toku 2016. godine, posebna pažnja posvećena je obukama zaposlenih, koji su pohađali i/ili polagali sljedeće kurseve i učestvovali u sljedećim radionicama: *Network capacity planning (ASM – CAP)*, *Understanding the Data Processing Chain in ATM (DPS – DPC)*, *ATM Occurrence Investigation and Analysis (SAF – INV)*, *Operational Airspace Management (ASM – OPS)*, *Airspace design for terminal area optimization*, *SES: The Performance Scheme (LEX – PERF)*, *Initiative for Senior manager of CAA*, *Safety at state level*, *Practical Safety Assessment*, *Managing security in ATM (SEC – MS)*, *Cyber security in ATM (SEC – CYBER)*, *Audit Techniques and Practice Stage 1 (LEX – AUDIT 1)*, *PBN Oversight Training Seminar* i *From AIS to ATM towards SWIM*.

Funkcionalni blok vazdušnog prostora (Functional Airspace Block – FAB) – Agencija, nakon dostavljanja Izvještaja trilateralne Radne grupe Ministarstvu pomorstva i saobraćaja, očekuje odgovor Ministarstva na Zahtjev kojim se traži ovlaštenje za nastavak dalje komunikacije sa susjednim vazduhoplovnim vlastima na temu regionalnih udruživanja i saradnje. Gotovo istovjetan Zahtjev Direktorat civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije je uputio njihovom nadležnom ministarstvu.

Upravljanje vazdušnim prostorom – Nadzor nad usaglašenošću funkcija upravljanja vazdušnim prostorom (ASM) i upravljanja protokom i kapacitetom vazdušnog saobraćaja (ATFCM) sa odredbama urebdi 225/2010 i 2150/2005, dijelom zajednički a dijelom samostalno, vrše ACV i DCV.

U skladu sa članom 6 stav 1 tačke 13 i 14 i stav 3 istog člana Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore” br. 30/12) i tačkom 1 stava 1 Memoranduma o razumijevanju zaključenog između Agencije i DCV i procedurom *Sprovođenje zajedničkih provjera nad zajedničkim pružaoceom usluga u vazdušnoj plovidbi*, usvojenom između Agencije i DCV u skladu sa Memorandumom, na osnovu stava 1 člana 4 Priloga 4 *Pravilnika o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi, sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera i programu efikasnosti („Službeni list CG”, br. 65/12)*, odnosno *Pravilnika o uslovima i načinu izdavanja i važenja sertifikata za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni glasnik RS”, br. 32/2011, 54/2012 i 24/2013)* i *Protokola o aktivnostima u procesu nadzora nad upravljanjem vazdušnim prostorom, kapacitetom i protokom vazdušnog saobraćaja (ASM/ATFCM), PTK-ASM-001-ME*, potpisanog 07.10.2013. godine od strane SMATSA doo, DCV i ACV (u nastavku teksta: Protokol), sprovodi se zajednička provjera usaglašenosti funkcija upravljanja vazdušnim prostorom (ASM) i upravljanja

protokom i kapacitetom vazdušnog saobraćaja (ATFCM) sa zakonskim i podzakonskim aktima Crne Gore i Republike Srbije i internim Priručnikom i dokumentima SMATSA doo.

Provjeru za 2016. godinu sproveo je zajednički tim provjerivača iz ACV i DCV, podjednako raspoređenih u dva tima za ASM i za ATFCM, u okviru službe za upravljanje vazdušnim saobraćajem SMATSA doo.

Aktivnosti po pitanju davanja saglasnosti na izgradnju objekata u blizini radio-navigacionih uređaja – Agencija je, pored ostalih subjekata, zadužena za davanje saglasnosti na izgradnju objekata u blizini radio-navigacionih uređaja. U nastojanju da riješi probleme vezane za zaštitu prostora oko LOC TIV, kao i sprječavanja gradnje koja može ugroziti normalno odvijanje vazdušnog saobraćaja, a u sklopu modernizacije trenutne radio-navigacione opreme na Aerodromu Tivat, ACV je činila napore kako bi trajno obezbijedila alate za procjenu uticaja gradnje na rad uređaja, posebno na Aerodromu Tivat gdje je taj problem najizraženiji. Ostvarena je saradnja sa DGAC/ENAC Francuske kojom se ovaj problem ACV trajno riješava. U okviru te saradnje sprovedena je nabavka dva softvera – ATOLL i LAGOON.

Statistički podaci govore da je u 2016. godini sprovedeno 14 redovnih, 5 dodatnih (vanrednih) i 6 inspeksijskih provjera. Može se konstatovati se da je sproveden dovoljan broj provjera kako bi se tokom dvogodišnjeg perioda provjerila usaglašenost pružaoca usluga sa primjenljivim sigurnosnim regulatornim zahtjevima u svim relevantnim oblastima funkcionalnog sistema, čime se ispunjava zahtjev iz člana 7 stava 3 tačke (d) Uredbe (EU) br. 1034/2011 koja je sastavni dio *Pravilnika o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi, sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera („Službeni list CG“ br. 65/12 i 32/15).*

Na osnovu izvršenog nadzora, odnosno sprovedenih inspeksijskih, periodičnih i dodatnih provjera u toku 2016. godine nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi – SMATSA doo, može se konstatovati da je SMATSA doo usaglašena sa sigurnosnim regulatornim zahtjevima koji proističu iz Zakona o vazdušnom saobraćaju i na osnovu njega donijetih podzakonskih akata, prije svega *Pravilnika o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi i sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera.*

U Sektoru za sigurnost vazdušnog saobraćaja (Safety) angažovano je 10 autorizovanih nadzornika od kojih četiri imaju dodijeljena i inspektorska ovlašćenja.

Kada je u pitanju ovaj sektor, u toku 2016. godine donešen je Pravilnik o projektovanju, proizvodnji, popravci, modifikaciji, održavanju i provjeri plovidbenosti, Aneks II vazduhoplova, kao značajan segment nacionalne regulative. Naime, radi se o propisu koji bliže uređuje oblast plovidbenosti vazduhoplova koji se ne mogu svrstati u vazduhoplove za koje postoji sertifikat o tipu vazduhoplova izdat od strane EASA-e. Iako je u ovoj oblasti postojao propis radilo se zastarjelom dokumentu te je donošenjem ovog propisa usvojena najbolja prepoznata međunarodna praksa i iskustva u vezi sa pitanjima plovidbenosti ove grupe vazduhoplova.

Jedan od značajnijih nacionalnih propisa usvojenih tokom 2016. godine je Pravilnik o uslovima za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela. Proteklih godina, ne samo u Crnoj Gori, došlo je do jake ekspanzije operacija bespilotnih vazduhoplova. Popularnost ovih proizvoda-vazduhoplova kao i lakoća njihove upotrebe uslovlila je da broj operatora biva sve veći, tako da je povećanje broja operacija i upotrebe ovih vazduhoplova u različite namjene zahtjevalo urgentnu reakciju, prvenstveno u cilju donošenja ovog propisa a zatim u cilju njegove implementacije. Dio nacionalnih propisa donijet je u cilju usklađivanja sa ICAO

standardima a dio je donijet kao posljedica potrebe usklađivanja sa evropskim zakonodavstvom.

Važno je istaći da je tokom prethodne godine došlo do objavljivanja Sigurnosnog naloga *Utvrđivanje uslova i načina postavljanja, označavanja i održavanja vazduhoplovnih prepreka koje se nalaze van područja ograničenja prepreka aerodroma, broj 2016/001*. Naime, tokom proteklih godina Agencija je bila suočena sa nizom pitanja u vezi sa izgradnjom objekta a koji mogu uticati na sigurnost vazdušnog saobraćaja. U konkretnom slučaju radilo se o objektima koji se nalaze van zone aerodroma ali koji svojim položajem i visinom mogu ugrožavati sigurnost vazdušnog saobraćaja. Ovim aktom su doneseni bliži uslovi u pogledu postavljanja, označavanja i održavanja vazduhoplovnih prepreka.

I protekla godina je bila obilježena intezivnim aktivnostima u pogledu implementacije donijetih propisa što je podrazumijevalo intezivnu komunikaciju sa vazduhoplovnim subjektima, intezivne i obimne nadzore, izmjenu internih dokumenta i obuku osoba angažovanih u sektoru. Protekla godina nije obilovala značajnim promjenama EU regulative ali je EASA izdala niz dokumenta nižeg nivoa – Prihvatljive načine usaglašavanja (*Acceptable Means of Compliance – AMC*), Sertifikacione specifikacije (*Certification Specifications – CS*) i Smjernice (*Guidance material – GM*), što je iziskivalo značajne aktivnosti u cilju uvođenja ovih dokumenata, interno i na nivou vazduhoplovnih subjekata.

Agencija je, kao i tokom 2016. godine, nastavila sa intezivnim aktivnostima u vezi implementacije regulatornih zahtjeva u oblasti nekomercijalnih operacija vazduhoplova, ali u ovoj oblasti treba nastaviti sa daljim radom i aktivnostima, jer je ova oblast po prvi put pravno uređena i u izvjesnom smislu predstavlja izazov i za operatore vazduhoplova i to naročito za operatore složenih vazduhoplova na motorni pogon.

U toku 2016. godine odobreno je 7 vazduhoplovnih priredbi, što predstavlja značajno veći broj nego što je bilo u 2015. godini.

U oblasti certifikacije aerodroma odgovarajući regulatorni okviri objavljeni su u 2014. godini ali se njihova implementacija i dalje ne odvija na način kako je to bilo predviđeno. Certifikacija Aerodroma Podgorica započela je krajem 2015. godine i u izvjesnom smislu je odmakla, ali još uvijek nije okončana. Radi se o vrlo složenom procesu u kojem resursi operatora Aerodroma Podgorica, i dalje, u znatnoj mjeri opredjeljuju rokove završetka ove aktivnosti. U slučaju Aerodroma Tivat može se konstatovati da će ovaj proces biti još zahtjevniji, jer je već iz ove perspektive izvjesno da određeni infrastrukturni elementi ovog aerodroma zahtijevaju detaljnu analizu i dodatne radnje usljed konstatovanih odstupanja, bilo da se to uradi kroz infrastrukturne intervencije ili da se donesu prihvatljivi način ublažavanja konstatovanih rizika po sigurnost na ovom aerodromu. Iako AD Aerodromi Crne Gore rade na projektu proširenja kapaciteta ovog aerodroma nije izvjesno kada će se taj projekat realizovati (tokom njegove realizacije moguće je otkloniti neka od konstatovanih odstupanja). Dodatno, ovaj subjekt radi i na izradi aeronautičkih studija kojima bi bile predviđene mjere i aktivnosti u cilju dobijanja izuzeća u odnosu na pojedine regulatorne zahtjeve. Međutim, ni taj proces se ne odvija zadovoljavajućom dinamikom.

U oblasti pružaoce usluga zemaljskog opsluživanja postignut je izvjestan napredak u pogledu implementacije regulatornih zahtjeva. Tokom protekle godine izdato je ukupno 9 dozvola za pružaoce usluga zemaljskog opsluživanja što predstavlja značajan napredak u odnosu na prethodnu godinu. Činjenica je, međutim, da najznačajniji pružaoce usluga zemaljskog opsluživanja nijesu dobili dozvolu, jer su još uvijek u fazi kompletiranja zahtjevanje dokumentacije.

Planom procjene sigurnosti stranih vazduhoplova na platformi (SAFA inspekcija) za 2016. godinu bilo je predviđeno izvršenje 72 inspekcije (85 poena). Izvršene su 66 inspekcije (76 poena), što predstavlja 92 % broja predviđenih inspekcija, odnosno 89 % predviđenih poena. Iako plan SAFA inspekcija nije ispunjen u potpunosti, ovi rezultati predstavljaju napredak u odnosu na 2015. godinu u kojoj su urađene 62 inspekcije. Na ukupno 17 inspekcija uočeni su nedostaci, tj. nalazi. Ukupno je bilo konstatovano 21 nalaza. Na 11 inspekcija uočeno je 12 nalaza kategorije 2 i 3 nalaza kategorije 3. Svi nalazi su zatvoreni. Ukupno je pregledano 35 operatora, od kojih 2 privatna i 11 biznis djet operatora. Ostalih 22 su bili redovni i charter prevozioci. U odnosu na predviđeni broj, manje je izvršeno inspekcija na Aerodromu Podgorica i to 18 umjesto predviđenih 24 dok je na Aerodromu Tivat izvršeno 48 inspekcija od predviđenih 48. Tokom avgusta 2016. godine, u skladu sa dogovorom sa BiH vazduhoplovnim vlastima, u Tivtu su crnogorski i BiH SAFA inspektori zajedno ostvarili 10 inspekcija. Ovo je treća godina da se ostvaruje ova saradnja/razmjena SAFA inspektora koja je korisna za sticanje novih iskustava SAFA inspektora a koja je preporučena u SAFA programu. Uočljiv je pozitivan napredak kod operatora i kroz manji broj nalaza i kroz niži nivo nalaza. Ovo je primjetan trend u čitavom SAFA okruženju i pokazuje da SAFA inspekcije daju značajan doprinos ukupnom podizanju nivoa sigurnosti. Korektivne akcije na nalaze kategorija 2 i 3 su uglavnom izvršavane pravovremno i na odgovarajući način kod svih operatora.

Shodno usvojenom Planu za praćenje i kontrolu kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova za 2016. godinu (Aircraft Continuing Airworthiness Monitoring – ACAM Plan), tokom godine je realizovano ukupno 4 inspekcija plovidbenosti vazduhoplova, od planiranih 5, što predstavlja 80% realizacije plana. Jedna planirana inspekcija nije realizovana iz razloga što je upravo predmetni vazduhoplov bio predmet inspekcije i to po drugom osnovu. Naime u slučaju tog vazduhoplova je došlo do izdavanja potvrde provjere o plovidbenosti od strane Agencije a nakon što je realizovana odgovarajuća inspekcija. Uzimajući to u obzir ipak se može konstatovati da su svi planirani vazduhoplovi bilo podvrgnuti nekoj vrsti inspekcije po pitanju plovidbenosti. Prilikom realizacije 4 ACAM inspekcije konstatovano je ukupno 7 nalaza, od kojih su 4 u oblasti zapisa a 3 u oblasti oznaka i naljepnica. Broj konstatovanih nalaza i njihova ozbiljnost ne navode na zaključke da se u plovidbenosti mogu konstatovati zabrinjavajući i nepovoljni trendovi. U gotovo svim slučajevima operatori vazduhoplova i relevantne organizacije su preduzele odgovarajuće korektivne akcije.

Nadalje, u oblasti plovidbenosti vazduhoplova predmet nadzora bili su odobrene organizacije za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti – Airways Montenegro, Montenegro Airlines i Aviohelikopterska jedinica MUP-a. Nad ovim subjektima realizovan je sljedeći broj nadzora: Airways Montenegro – 1, Montenegro Airlines – 18 i Aviohelikopterska jedinica MUP-a – 19. U 2016. godini izdato je i odobrenje organizaciji za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti Adriatic Airways.

U odnosu na odobrene organizacije za održavanje vazduhoplova predmet nadzora su bile sljedeće organizacije sa sljedećim brojem pojedinačnim realizovanih nadzora: Montenegro Airlines – 8 i Aviohelikopterska jedinica MUP-a – 2.

U oblasti nosioca AOC je takođe realizovan značajan broj nadzora, i to: Airways Montenegro – 10 i Montenegro Airlines – 30. Tokom 2016. godine došlo je do izdavanja AOC-a i Operativne licence operatoru Adriatic Airways.

Tokom 2016. godine okončan je proces izdavanja odobrenja organizaciji za obuku pilota Flight Academy Montenegro.

Svi nadzori su realizovani u skladu sa postupcima i procedurama razrađenim u okviru Priručnika Sektora za sigurnost i četiri posebna priručnika za pojedine odsjeke ovog sektora (AIR, OPS, FCL, ADR).

U sljedećoj tabeli prikazan je broj broj dozvola letačkog osoblja i dispečerskih dozvola, razvrstan po kategorijama:

Kategorija dozvola			PART-FCL	JAR-FCL	ICAO	NAC	Σ1	Σ2
Dozvola pilota transportnog vazduhoplova	ATPL	A	37	30	1	0	68	70
		H	2	0	0	0	2	
Dozvola komercijalnog pilota	CPL	A	29	7	7	0	43	59
		H	16	0	0	0	16	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola privatnog pilota	PPL	A	15	6	7	0	28	30
		H	2	0	0	0	2	
		As	0	0	0	0	0	
Dozvola pilota balona	BPL		0	0	3	0	3	3
Dozvola pilota jedrilice	SPL		0	0	5	0	5	5
Dozvola pilota lakog vazduhoplova	LAPL		0	0	0	0	0	0
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	
			0	0	0	0	0	
Dozvola osoblja za pripremu, otpremu i praćenje leta	FDL		0	0	12	0	12	12
Dozvola pilota paraglajdera	PgL		0	0	0	16	16	16
Dozvola padobranca	PL		0	0	0	14	14	14
Dozvola pilota zmaja	HgL		0	0	0	1	1	1

U Registru civilnih vazduhoplova je upisano 34 vazduhoplova.

U toku protekle godine izvršena je 1 provjera u cilju izdavanja uvjerenja o ploidbenosti i izdate su 2 potvrde o provjeri ploidbenosti vazduhoplova.

U evidenciji Agencije je 51 dozvola vazduhoplovno-tehničkog osoblja.

Odobreno je 12 novih ili izmjena postojećih programa održavanja vazduhoplova.

Izdato je ukupno 2 odobrenja za let i u vezi sa tim 1 odobrenje uslova za let.

U pogledu priručnika za odobrene organizacije za održavanje vazduhoplova i priručnika za odobrene organizacije za obezbjeđenje kontinuirane ploidbenosti vazduhoplova dato je 11 odobrenja, na izmjene postojećih ili na inicijalne dokumente.

Tokom 2016. godine izdato je 51 rješenje o odobravanju vanaerodromskog slijetanja i polijetanja.

U 20 slučajeva je došlo do prijema izjava o izvođenju operacija bespilotnim vazduhoplovima.

Kao i proteklih godina, posebna pažnja je bila posvećena sigurnosnoj promociji u oblasti paraglajdinga. 2016. godina je bila takođe posebno obilježena promotivnim aktivnostima u oblasti operacija bespilotnih vazduhoplova. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja i ACV ulažu značajne resurse u cilju promocije sigurnosne kulture. To se dominantno ogleda u stalnoj komunikaciji sa vazduhoplovnim subjektima ali i sa svim ostalim akterima u oblasti vazdušnog saobraćaja. Takođe, uobičajeno, Agencije je intenzivirala inspekcijske nadzore u oblasti paraglajdinga a tokom ljetnjeg perioda u priobalnom dijelu Crne Gore. Nastavljen je trend smanjenja konstatovanih nepravilnosti i piloti paraglajdera izvode operacije sa sve većim stepenom poštovanja regulatornih okvira. Kao i proteklih godina najviše nepravilnosti je konstatovano u vezi sa tandem letjenjem paraglajderom i u vezi sa operacijama polijetanja i slijetanja sa vanaerodromskih površina. Ipak u konačnom primjetan je trend poboljšanja poštovanja regulatornih okvira od strane pilota paraglajdera ali i uporedu sa tim dolazi do podizanja njihove sigurnosne kulture.

Kada je u pitanju rad **Referata za utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova**, bitno je podsjetiti da je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, odlukom Vlade osnovana Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, kao nezavisno tijelo. Takvo rješenje podrazumjevalo je izmještanje tih aktivnosti van Agencije a istovremeno zadržavanje aktivnosti koje se odnosi na istraživanje, analizu, praćenje nezgoda, kao i vođenje evidencije o tim događajima unutar Agencije. Agencija prikuplja prijave o događajima, vodi bazu podataka i vrši analize u cilju praćenja trendova pojavljivanja određenih događaja i opasnosti (hazard).

Uvođenje funkcije **Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću** (*Safety Manager*), zajedno sa tijelima – **Odbor za analizu sigurnosti** (*Safety Review Board – SRB*) i **Grupa za analizu sigurnosnih rizika** (*Safety Risk Group – SRG*), značajno je obilježilo aktivnosti Agencije u pogledu unapređenja standarda sigurnosti.

U nadležnost Safety Managera, pored ostalih poslova, spadaju i sljedeći poslovi koji se odnose na proces upravljanja rizicima u vazdušnom saobraćaju: izrada, praćenje implementacije i unapređenje Nacionalnog programa sigurnosti u vazdušnom saobraćaju; koordinisanje rada Nacionalnog odbora za upravljanje sigurnošću u vazdušnom saobraćaju; učestvovanje u postupku utvrđivanja nacionalnih ciljeva sigurnosti u vazdušnom saobraćaju; obavljanje stručnih poslova vezanih za kvalitet izvještavanja o događajima koji ugrožavaju sigurnost; prikupljanje i arhiviranje izvještaja u internoj bazi Agencije; analiziranje i praćenje implementacije korektivnih i preventivnih mjera; praćenje statističkih trendova sigurnosti i pripremanje periodičnih izvještaja o stanju sigurnosti u vazdušnom saobraćaju; učestvovanje u postupku procjene rizika po pitanjima vezanim uz sigurnost letenja; i predlaganje nacrtu procedura (radnih postupaka) i staranje o njihovoj pravilnoj i blagovremenoj implementaciji.

U skladu sa odredbama SRMM i operativnim potrebama procijenjenim na osnovu prepoznatih rizika, u 2016. godini SRB se sastao šest puta.

Na sedmoj po redu sjednici SRB održanoj 29.01.2016. godine, analiziran je predlog Akcionog plana za realizaciju predloga mjera za unapređenje sistema prijavljivanja događaja i za realizaciju mjera koje se odnose na pilote paraglajdera i, u skladu sa rezultatima te analize, usvojen je predmetni Akcioni plan.

Predmet osme sjednice SRB, održane 29.09.2016. godine, bili su:

- Analiza rizika uzrokovanih upotrebom bespilotnih vazduhoplova, sa ciljem identifikacije zona crnogorskog vazdušnog prostora koje bi bile zabranjene za upotrebu bespilotnih vazduhoplova (posebno - aerodromi Podgorica i Tivat).
- Razmatranje i usvajanje Predloga izjave Agencije za civilno vazduhoplovstvo u oblasti sigurnosnog nadzora (CAA Safety Oversight Statement). Izjava Agencije za civilno vazduhoplovstvo u oblasti sigurnosnog nadzora (CAA Safety Oversight Statement) će biti sastavni dio Priručnika za vršenje nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo (GEN-MAN-003, broj 02/1-1203/1-12), kao dodatak 1 (aneks 1).
- Operacije državnih vazduhoplova – informacija u vezi sa analizom i presjekom stanja operacija državnih vazduhoplova, regulatornim zahtjevima i budućim aktivnostima.

Deveta sjednica SRB održana je dana 21.10.2016. godine i na njoj je razmatran i usvojen predlog Sigurnosnog naloga 2016/002 Rev 00 – Instrumentalni navigacioni postupci. Instrumentalni navigacioni postupak je niz unaprijed definisanih manevara za sigurno polijetanje i uključivanje vazduhoplova na mrežu vazdušnih puteva, kao i za prilaženje i slijetanje na aerodrom, koji se obavljaju prema instrumentima u vazduhoplovu, po putanjama utvrđenim u skladu sa kriterijumima za sigurno nadvišavanje prepreka, zahtjevima za pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju, karakteristikama i ograničenjima vazdušnog prostora. Imajući u vidu da su instrumentalni navigacioni postupci (*Instrument Flight Procedures*) suštinska komponenta vazduhoplovnog sistema, te da je njihova implementacija odgovornost država potpisnica Čikaške konvencije, odnosno da vazduhoplovne vlasti snose krajnju odgovornost za navigacione postupke objavljene u nacionalnom Zborniku vazduhoplovnih informacija (AIP), uspostavljanje i unapređenje funkcije nadzora nad ovim segmentom vazdušnog saobraćaja je od velike važnosti za Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. Sigurnosni nalog definiše nadzor nad projektovanjem navigacionih postupaka i način odobravanja istih, sertifikacija organizacija za projektovanje navigacionih postupaka i licenciranje projekatana navigacionih postupaka.

Deseta sjednica SRB održana je dana 18.11.2016. godine. Na ovoj sjednici je razmatrano i usvojeno sledeće:

- Poslovnik o radu Odbora za analizu sigurnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo (Safety Review Board)
- Neophodno je izvršiti izmjene Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja, radi usklađivanja sa Aneksom 19 ICAO (Safety Management) i Amandmanom 1 ovog Aneksa i sa Evropskim programom za sigurnost vazdušnog saobraćaja (European Aviation Safety Programme). U skladu sa navedenim, neophodno je formirati Stručni radni tim za pripremu stručnih osnova za izradu Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja.

Jedanaesta sjednica SRB održana je dana 19.12.2016. godine, sa ciljem razmatranja i usvajanja predloga Sigurnosnog naloga 2016/003 Rev 00 – Sigurnosni nalog o načinu upotrebe letećih lampiona (*sky lantern*).

Dvanaesta sjednica SRB održana je dana 29.12.2016. godine, sa ciljem razmatranja i utvrđivanja predloga Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja. Nacionalni program sigurnosti vazdušnog saobraćaja je integrisani set propisa i pravila postupanja, utvrđen u cilju poboljšanja sigurnosti u vazdušnom saobraćaju. Aneks 19 Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu postavio je standarde za nacionalne programe sa jasno naznačenom odgovornošću svih država članica Međunarodne organizacije za civilno vazduhoplovstvo da sprovedu takav program. Nacionalni program sigurnosti vazdušnog saobraćaja se sastoji od četiri komponente:

1. Nacionalna politika sigurnosti i sigurnosni ciljevi (*State Safety Policy*)
2. Upravljanje sigurnosnim rizicima (*State Safety Risk Management*)
3. Sigurnosne garancije (*State Safety Assurance*)
4. Unapređenje sigurnosti (*State Safety Promotion*).

Konačna verziju predloga Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja je dostavljena Nacionalnom odboru za upravljanje sigurnošću vazdušnog saobraćaja na dalji postupak usvajanja.

U skladu sa odredbama SRMM i operativnim potrebama procijenjenim na osnovu prepoznatih rizika, u 2016. godini SRG se sastao pet puta.

Dvanaesti sastanak SRG održan je dana 26.01.2016. godine, sa ciljem:

- Analiza prijavljenih događaja sa učešćem pilota paraglajdera u toku 2015. godine;
- Akcioni plan za realizaciju predloga mjera za unaprjeđenje prijavljivanja događaja i za realizaciju mjera koje se odnose na pilote paraglajdera.

Trinaesti sastanak SRG održan je dana 27.06.2016. godine, po sledećim tačkama:

- Analiza prijavljenih događaja u prvoj polovini 2016. godine i identifikovanje trenda događaja i neophodnih daljih aktivnosti Agencije;
- Analiza sigurnosnih preporuka donijetih od strane Komisije za istraživanje, a nakon dva objavljena Završna izvještaja;
- Identifikovana je potreba da Agencija inicira dodatne aktivnosti koje uključuju sve relevantne vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori, a u vezi sa principima jačanja i unaprjeđenja kulture pravičnosti i povjerenja (*Just Culture*). Kultura povjerenja i pravičnosti označava kulturu prema kojoj se ne kažnjavaju krajnji izvršioци ili drugi za preduzete aktivnosti, greške ili odluke koje su donešene u skladu sa njihovim iskustvom i obučenošću, ali pri čemu se ne tolerišu gruba nemarnost, namjerni prestupi i destruktivno djelovanje.

Četrnaesti sastanak SRG održan je dana 02.08.2016. godine, sa ciljem analize događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja, neovlašćeni prelet drona preko aerodroma Podgorica dana 23.07.2016. godine.

Petnaesti sastanak SRG održan je dana 02.09.2016. godine, sa ciljem analize, a na osnovu podataka iz nadzora/inspekcija/SAFA/SANA, o eventualnim uočenim negativnim sigurnosnim implikacijama (*negative findings*) ili prepoznatim opasnostima za period prvih šest mjeseci 2016. godine.

Šesnaesti sastanak SRG održan je dana 07.09.2016. godine, sa ciljem analize, a na osnovu podataka iz nadzora/inspekcija Sektora za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru, o eventualnim uočenim negativnim sigurnosnim implikacijama (*negative findings*) ili prepoznatim opasnostima za period prvih osam mjeseci 2016. godine.

U toku 2016. godine, a sa ciljem promocije i praćenja implementacije aktivnosti proisteklih iz Plana sigurnosti vazdušnog saobraćaja Crne Gore 2015-2018 (*State Safety Plan – SSP*), predstavnici Agencije u aktivno učestvovali u radu LRST (*Local Runway Safety Team*) na aerodromima Podgorica i Tivat.

U toku 2016. godine, a na osnovu Završnih izvještaja o analizi nesreća, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova je izdala deset sigurnosnih preporuka

(od kojih se tri odnose na Agenciju, a sedam na vazduhoplovne subjekte). Agencija vrši provjeru sprovođenja sigurnosnih preporuka, u skladu sa svojim nadležnostima.

Aktivnosti **Menadžera sistema za praćenje usklađenosti** u 2016. godini odnosile su se dominantno na sljedeće:

Tokom 2016. godine su izvršeni svi planirani auditi u skladu sa *Godišnim planom provjera usklađenosti rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo u 2016. godini* kojeg je odobrio Direktor Agencije 31.12.2015. godine.

U sklopu priprema za standardizacionu posjetu EASE koja je bila planira i realizovana početkom 2017. godine, Agencija je odlučila da u znatnoj mjeri pojača intenzitet rada sistema za praćenje usklađenosti. Cilj je bio da se funkcija za praćenje usklađenosti rada Agencije organizuje u skladu sa praksom koju su počele da primjenjuju druge države članice EASE.

Kako se radi o relativno novoj funkciji tek treba da se definišu prihvatljivi načini usaglašavanja (*Acceptable Means of Compliance – AMC*) i uputstva (*Guidance Materials – GM*) propisana od strane EASE.

Nakon intenzivne razmijene informacija sa drugim državama članicama, Agencija je izvršila obimne izmjene i dopune u svom Priručniku za praćenje usklađenosti rada Agencije koji detaljno opisuje organizaciju i način rada funkcija za praćenje usklađenosti.

Najznačajnija promjena je bila u tome što su umjesto jednog izvršioca – Menadžera za praćenje usklađenosti, koji je samostalno obavljao audite iz svih oblasti rada Agencije, formirani specijalistički timovi auditora za razne oblasti rada Agencije. Glavni kriterijumi za izbor članova tih timova je bilo odustvo sukoba interesa, relevantno iskustvo u poslovima auditora u oblasti civilnog vazduhoplovstva kao i specijalistička znanja bliska oblasti koja će biti pod nadzorom članova tih timova.

U cilju osposobljavanja članova specijalističkih auditorskih timova sačinjeni su programi obuke za svaki tim i svakog člana tima pojedinačno. Na osnovu odluke Direktora Agencije, dio zaposlenih iz Agencije je dobio i nova zaduženja članova specijalističkih auditorskih timova. Nakon toga je obavljena obuka članova timova u skladu sa ranije pomenutim programima. Po kompletiranju obuke i prapratne dokumentacije Direktor Agencije je potpisao konačnu odluku o autorizaciji članova specijalističkih timova za obavljanje dopunskih poslova auditora za praćenje usklađenosti rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore.

Nova organizacija sistema za praćenje usklađenosti rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo je dala veoma dobre rezultate. Pokazalo se da je uspostavljena fleksibilna i kompetentna struktura koja će osigurati maksimalnu usklađenost rada Agencije sa pripisima i na taj način povećati nivo ukupne sigurnosti civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori.

Jedna od značajnih pozitivnih promjena ogleda se u kvalitetu i obimu informacija koje se dostavljaju rukovodstvu Agencije o internim auditima koje vrše auditorski timovi za praćenje usklađenosti.

Uvedena je obaveza Menadžera za praćenje usklađenosti da jednom mjesečno dostavlja rukovodstvu Agencije izvještaj o nalazima auditorskih timova.

Na kraju 2016. godine je održan sastanak na kojem je Menadžer za praćenje usklađenosti rada Agencije upoznao rukovodstvo Agencije sa otvorenim nalazima, stanjem i organizacijom sistema za praćenje usklađenosti i planovima na daljem poboljšavanju rada ove funkcije.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je u toku 2016. godine kontinuirano sprovodio aktivnosti iz svoje nadležnosti.

U 2016. godini bilo je aktivnosti po usvojenom Akcionom planu implementacije Uredbe evropske komisije (EU) br. 2015/340. Sprovedena je Obuka za osveženje znanja ljekara specijalista (AME-a) koji su ovlašćeni za donošenje ocjene sposobnosti vazduhoplovnog i drugog stručnog osoblja iz poznavanja nove regulative (*AME Refresher Training*), od strane Referata za vazduhoplovnu medicinu. Na ovaj način ispunjen je uslov da ovlašćeni vazduhoplovno-medicinski centar (AeMC) i ovlašćeni ljekari (AME-i) dobiju od strane Agencije za civilno vazduhoplovstvo nove certifikate koji su takođe propisani, čijim izdavanjem je omogućeno da se kontinuirano nastave aktivnosti na donošenju ocjene sposobnosti za kontrolore letenja i studente kontrolore letenja.

Napravljeni su novi formulari Zahtjeva za ljekarski pregled i za sve izveštaje ljekara specijalista, kako je propisano u AMC i GM materijalu koji se odnosi na Uredbu evropske komisije (EU) br. 2015/340, a koji su u primjeni od prvog septembra 2016. godine.

Kontinuirano se sprovodilo vođenje Registra vazduhoplovnog osoblja, upisivanje osnovnih podataka i dodjeljivanje brojeva, kao i ažuriranje medicinskih podataka.

Referat za vazduhoplovnu medicinu imao je učešće u EASA IPA3 programu, *On the job training* -u, koji je sproveden u Austro Controlu, u Beču, 2016. godine. Ovaj trening je realizovan u okviru EASA IPA3 programa koji je planiran da pruži pomoć u realizaciji aktivnosti vazduhoplovnih vlasti u mnogim oblastima, kako bi se na odgovarajući način implementirala evropska regulativa. Vođa ovog projekta je u Austro Control-u našao partnera koji je prihvatio da saraduje na IPA3 projektu u cilju poboljšanja naših aktivnosti u oblasti vazduhoplovne medicine.

Nastavljeno je kontinuirano vođenje poslova oko izdavanja ljekarskih uvjerenja i potvrda o zdravstvenoj sposobnosti za sve kategorije vazduhoplovnog i ostalog stručnog osoblja kod kojih se zahtjeva uvjerenje/potvrda o zdravstvenoj sposobnosti.

Arhiviranje i čuvanje medicinske dokumentacije vršilo na adekvatan način, uz poštovanje principa tajnosti medicinskih podataka, i čuvanje od najmanje 10 godina, u skladu sa EASA zahtjevima i nacionalnim propisima.

Nastavljena je saradnja sa Nacionalnom komisijom za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća u smislu provjere medicinskih podataka za određena lica, uz strogo poštovanje principa tajnosti ličnih podataka.

Usvojenim *Planom inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2016. godinu*, u oblasti vazduhoplovne medicine predviđen je kontinuirani nadzor nad ovlašćenim vazduhoplovno-medicinskim centrom (AeMC) i medicinskim ispitivačima (AME), radi utvrđivanja ispunjenosti uslova za obavljanje zdravstvenih pregleda i ocjenjivanje zdravstvene sposobnosti vazduhoplovnog i drugog stručnog osoblja. Nadzor je u potpunosti realizovan i dokumentovan je izvještajima.

Referat za vazduhoplovnu medicinu imao je učešće na sljedećim međunarodnim skupovima: Učešće na *MEG meeting-u* i *Medical Standardisation Workshop-u*, u Kelnu, u skladu sa pozivnim pismom EASA-e; Učešće na Obuci za obnavljanje znanja iz vazduhoplovne medicine, u Zagrebu u organizaciji Hrvatske Agencija za civilno zrakoplovstvo; u Vilniusu, Litvaniji, radi učešća na CMO Forumu (*Chief Medical Officers Forum*) sa ciljem da se postigne zajedničko međunarodno razumijevanje i standardizovan način primjene zahtjeva aktuelne regulative.

U Odjeljenju za bezbjednost i olakšice u civilnom vazduhoplovstvu u 2016. godini bila su angažovana tri zaposlena – jedna osoba na poslovima Inspektora I, koja je sprovodila različite

vrste nadzornih aktivnosti i koordinirala rad Odjeljenja, jedna osoba na poziciji Savjetnika za bezbjednost i jedna osoba sa statusom Inspektora II, koja je sprovodila različite vrste nadzornih aktivnosti.

U skladu sa preporukama Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) o neophodnom povećanju broja osoba zaduženih za vršenje nadzornih aktivnosti, sklopljen je sporazum o saradnji sa MUP-om, te su nakon toga obučena i sertifikovana četiri policijska službenika za vršenje nadzornih aktivnosti, koji su tokom 2016. godine obavljali monitoring aktivnosti.

U dijelu regulatornih aktivnosti u 2016. godini ažurirana je regulativa iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, odnosno usvojene su izmjene i dopune Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva (NPBCV) od strane Vlade Crne Gore dana 04.02.2016. godine. Izmjene i dopune su donešene radi usklđiva sa Uredbom EU 2015/1998 od 05.11.2015. godine.

Takođe, Agencija je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, razmotrila i dala saglasnost na programe bezbjednosti subjekata na koje se odnosi Nacionalni program bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Prikazana je tabela sa imenima subjekatima na čije programe bezbjednosti je Agencija dala saglasnost u 2016. godini, kao i datum davanja saglasnosti.

Aerodrom Tivat	15.02.2016. godine
Aerodrom Podgorica	06.09.2016. godine
Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo	15.04.2016. godine
Ketering Montenegro Airlines-a	03.10.2016. godine
Montenegro Airlines	04.04.2016. godine

Tokom 2016. godine Agencija je učestvovala u pripremi, ili je u potpunosti pripremila, 7 materijala za razmatranje na četiri održane sjednice Nacionalnog odbora za bezbjednost.

U dijelu nadzornih aktivnosti Agencija je u 2016. godini izvršila ukupno 52 inspekcije, jedan audit i šest testova iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Predmet kontrole su bili aerodromski operator (Aerodrom Podgorica i Aerodrom Tivat), ketering kompanije Montenegro Airlines-a i Voda u kršu lux doo, vazdušni prevozioci (Montenegro Airlines, Airways Montenegro, Turkish Airlines, Ural Airlines, Dart Airlines, Rossia i Aeroflot), Kontrola letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd i poznati pošiljalac – „Tara Aerospace“. Od ovih inspekcija tri su se odnosile na oblast bezbjednosti tereta kod operatora aerodroma koji su, shodno odredbama Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, dobili status ovlašćene agencije (regulated agent).

U poređenju sa prijedhodnom godinom broj izvršenih audita i testova je ostao na istom nivou, dok je broj inspekcija povećan za 13, odnosno za 33,3%, prije svega zbog većeg broja ponovnih inspekcija.

Takođe, u 2016. godini povećan je broj dana koje su inspektori Agencije proveli u nadzornim aktivnostima i on se svake godine povećava. Tako su u 2014. godini inspektori Agencije proveli na terenu 94 dana (u što se ne računa faza pripreme, kao ni pisanje izvještaja, zapisnika i rješenja), u 2015. godini 128, 5 dana, a u 2016. godini 163,5 dana, što je povećanje u odnosu na 2015. godinu od 27,2%.

Aerodromski operator – Aerodrom Podgorica

Nad radom aerodromskog operatora, tokom 2016. godine, izvršeno je sedamnaest inspekcija (ne računajući dvije inspekcije iz oblasti tereta i pošte, koje su prikazane posebno) na

Aerodromu Podgorica, i to u januaru, aprilu, julu i avgustu (po jedna), maju (četiri), junu (osam) i decembru (jedna) 2016. godine.

Pored audita i inspekcija, Agencija je, u skladu sa godišnjim planom testiranja za 2016. godinu, sprovela tri tajna testa u kojima je vršeno testiranje rada operatora Aerodroma Podgorica. Testovi su izvršeni u martu, junu i julu 2016. godine.

Aerodromski operator – Aerodrom Tivat

U toku 2016. godine, izvršeno je šest inspekcija nad radom aerodromskog operatora na Aerodromu Tivat (ne računajući inspekciju iz oblasti tereta i pošte, koja je prikazana posebno) i jedan audit i to u februaru(1), maju(1), junu(2), julu (audit) i septembru (dvije).

Pored audita i inspekcija, Agencija je, u skladu sa godišnjim planom testiranja za 2016. godinu, sprovela tri tajna testa u kojima je vršeno testiranje rada operatora Aerodroma Podgorica. Testovi su izvršeni u junu i avgustu 2016. godine.

Vazdušni prevozioci

- Montenegro Airlines

Izvršeno je osam inspekcija (ne računajući jednu koja se odnosi na rad kateringa Montenegro Airlines-a), i to: u aprilu (dvije), junu (tri), julu (jedna) i avgustu (dvije).

U septembru mjesecu izvršen je tajni test koji se odnosio na zaštitu vazduhoplova koji je u operativnoj upotrebi.

- Ostali vazdušni prevozioci

Tokom 2016. godine izvršeno je devet inspekcija kod drugih vazdušnog prevozioca od kojih osam kod stranih vazdušnog prevozioca, u dijelu vršenja bezbjednosnog pretraživanja vazduhoplova prije leta, te jedna inspekcija Airways Montenegro-a. Kontrolisane su posade sljedećih avio-kompanija: Turkish Airlines, Ural Airlines, Dart, Rossia i Aeroflot.

Kontrola letenja Srbije i Crne Gore Smatsa doo Beograd

U 2016. godini izvršeno je pet inspekcija nad SMATSA doo, i to u februaru, maju (dvije), avgustu i novembru mjesecu.

Katering kompanije i snabdjevači vazduhoplova

Tokom 2016. godine izvršena je jedna inspekcija nad kateringom Montenegro Airlines-a u aprilu mjesecu, kao i dvije inspekcije prema kompaniji Voda u kršu lux doo, i to u julu i avgustu 2016. godine.

Bezbjednost tereta i pošte

Ukupno su izvršene dvije redovne i jedna ponovna inspekcija nad radom operatora aerodroma i to krajem marta na aerodromima u Podgorici i Tivtu i početkom juna na Aerodromu Podgorica.

U septembru mjesecu izvršena je inspekcija prema poznatom pošiljaocu – „Tara Aerospace“, iz Mojkovca.

Sertifikacija KD kontrolora i osoblja koje vrši nadzor i patroliranje – Odjeljenje za bezbjednost je tokom 2016. godine nastavilo sa vršenjem sertifikacije KD kontrolora, na način utvrđen Nacionalnim programom bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva i internim odlukama Agencije.

Ukupno je organizovano sedam ciklusa polaganja kandidata. Svi kandidati polagali su teorijski i praktični dio ispita, a najveći broj KD kontrolora i test interpretacije rentgenske slike. Ukupno je bilo 110 kandidata, od kojih je njih 51 osoblje zaduženo za nadzor i patroliranje, dok je 59 KD

kontrolora. Proces sertifikacije uspješno su završilo 102 kandidata, od kojih je 45 za nadzor i patroiranje, a 57 za KD kontrolore. Nakon uspješno završenog procesa sertifikacije izdati su odgovarajući sertifikati.

Sertifikovani su KD kontrolori za ručni pregled lica i stvari, za rad na rentgenskom uređaju za kontrolu ručnog prtljaga, za rad na rentgenskom i EDS uređaju za kontrolu odvojenog prtljaga, za rad na rentgenskom uređaju za kargo i poštu, za ručni pregled odvojenog prtljaga i karga, za kontrolu vozila i kontrolu stvari za snabdijevanje vazduhoplova na letu.

Procjene rizika za aerodrome Podgorica i Tivat

U skladu sa međunarodnom i nacionalnom regulativom, nastavljeno je vršenje procjene rizika za oba međunarodna aerodroma u Crnoj Gori. Procjene rizika vrši posebna komisija, na čijem čelu se nalazi predstavnik Agencije. Ove procjene se vrše u skladu sa metodologijom ICAO-a i ECAC-a i rade se na godišnjoj osnovi. Ove procjene usvojio je Nacionalni odbor za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva.

Prekršajni nalози

U 2016. godini, zbog utvrđenih prekršaja, inspektori bezbjednosti su izdali ukupno 20 prekršajnih naloga, i to: sedam prema pravnim licima (šest prema operatoru aerodroma i jedan prema SMATSA doo), isto toliko (sedam) prema njihovim odgovornim licima, kao i šest prema fizičkim licima.

Obuke zaposlenih i međunarodne aktivnosti

Zaposleni u Odjeljenju za bezbjednost i olakšice u 2016. godini učestvovali su na sljedećim obukama: ECAC kurs za bezbjednost karga, nivo I, IANS obuka za nadzor menadžment sistema iz bezbjednosti i godišnji sastanak ECAC auditora.

Odjeljenje za bezbjednost je nastavilo sa aktivnim učešćem u radu ECAC Security Forumu na način što je tokom 2016. godine učestvovalo u radu dva njegova saziva. Dvadesetdrugi ECAC Security forum koji okuplja predstavnike svih država članica ECAC-a održan je u Budvi 18. i 19. oktobra 2016. godine. Domaćin ovog sastanka je bila Agencija za civilno vazduhoplovstvo.

VII SARADNJA AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO SA MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

U radu Agencije u 2016. godini poseban značaj dat je saradnji sa međunarodnim organizacijama. Međunarodne organizacije od posebnog značaja za civilno vazduhoplovstvo države Crne Gore su:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation), i
- Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA – European Aviation Safety Agency).

Crna Gora je 13. marta 2007. godine postala 189. punopravna članica Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO). Riječ je o specijalizovanoj organizaciji Ujedinjenih Nacija,

zaduženjima za stalni nadzor sprovođenja ciljeva Čikaške konvencije (Čikago, 07.12.1944. god.). Ova organizacija ustanovljava da svaka država članica ima potpuni i isključivi suverenitet i nadležnost nad vazдушnim prostorom iznad svoje teritorije i obezbjeđuje da se cjelokupan međunarodni vazdušni saobraćaj iznad ili na teritoriji i teritorijalnim vodama države članice obavlja uz njenu prethodnu saglasnost.

Postavši punopravni član ICAO-a, što je bio preduslov, Crna Gora je postala punopravni član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) 25. juna 2008. godine. Glavni cilj ECAC-a, koji okuplja 44 evropske države, je unapređenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog sistema evropskog vazdušnog saobraćaja, što se postiže kroz harmonizaciju postupaka upravljanja vazdušnim saobraćajem među državama članicama, kao i unapređenje tih postupaka između država članica i drugih zemalja u svijetu. ECAC ne donosi odluke sa neposredno obavezujućim djelovanjem za države članice, već je njegovo djelovanje isključivo savjetodavne prirode. Rezolucije, Preporuke i Mišljenja moraju biti implementirani u nacionalno zakonodavstvo države-članice, kako bi imali obavezujući karakter.

Crna Gora je 09. juna 2006. godine potpisala Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (European Common Aviation Area (ECAA) Agreement). Skupština Crne Gore je ratifikovala ovaj Sporazum 09. oktobra 2007. godine, i isti je stupio na snagu 26. oktobra 2007. godine. Cilj ovog Sporazuma je stvaranje zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja koji će biti zasnovan na slobodnom pristupu tržištu i zajedničkim pravilima u oblastima sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem i uticaja na životnu sredinu.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ratifikaciji multilateralnog sporazuma između evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i misije privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA sporazum) Skupština Crne Gore je usvojila u decembru 2010. godine.

Multilateralnim sporazumom (ECAA Agreement) bilo je predviđeno da države potpisnice u cilju ispunjavanja preuzetih obaveza, moraju, pored ostalog, ostvariti punopravno članstvo u Zajedničkim vazduhoplovnim vlastima Evrope (JAA), zadovoljavanjem administrativnih i tehničkih standarda zahtjevanih od te organizacije. Ovo je istovremeno bio i uslov za kasnije potpisivanje Radnog aranžmana sa EASA-om (*Working Arrangement*). Osnovna uloga JAA-ja je bila izrada i primjena Zajedničkih vazduhoplovnih zahtjeva-propisa (JAR-ova) kao osnovnih standarda bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Evropi. Članstvo država u JAA ostvarivalo se ispunjavanjem procedure koja je podrazumijevala dvije faze: najprije davanje državi statusa kandidata za punopravno članstvo, a zatim i samog statusa punopravnog članstva. Nakon prethodno sprovedene procedure prihvatanja i potpisivanja tzv. „Kiparskih aranžmana“ Crna Gora je, u statusu kandidata za punopravno članstvo, učestvovala u radu JAA-ja. Evropska Unija je, u međuvremenu, osnovala Evropsku organizaciju za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA), kojoj je JAA u potpunosti prenio svoje nadležnosti 30.06.2009. godine, čime je JAA i formalno prestao da postoji. Dalje aktivnosti Crne Gore u tom pravcu nastavljaju se prema EASA-i.

Evropska agencija za sigurnost u vazduhoplovstvu (*European Aviation Safety Agency - EASA*), sa sjedištem u Kelnu (Njemačka), predstavlja centralnu instituciju Evropske Unije za sigurnost u vazduhoplovstvu. Osnovana kao nezavisno tijelo po evropskim zakonima, i za svoj rad

odgovara organima EU. Misija EASA-e je da promoviše najviše zajedničke standarde sigurnosti i zaštite životne sredine u civilnom vazduhoplovstvu. Pravila EASA-e su obavezujuća za države članice Evropske Unije, ali, u zavisnosti od vrste potpisanih aranžmana, i za ostale države. Punopravno članstvo u EASA-i, zasad ostvaruju samo države članice EU, Švajcarska, Norveška, Island i Lihtenštajn, dok je za ostale evropske države postoji mogućnost aktivnog učešća u radu putem zaključivanja tzv. Radnih aranžmana (*Working Arrangements*). Crna Gora je potpisala Radni aranžman sa EASA-om, 07.07.2009. godine. Osnov za ovaj aranžman je činila Osnovna Regulativa 216/2008 (Basic Regulation 216/2008). Kako je 2009. godine Regulativa 216/2008 izmijenjena i dopunjena Regulativom 1108/2009, kojom se nadležnosti EASA-e proširuju i na oblast ATM/ANS-a, direktor Agencije je izmijenjeni Aneks 1 Radnog Aranžmana potpisao 2. novembra 2011. godine.

Nova regulativa koja je usvojena od 2009. godine je donijela određene promjene, pa je EASA smatrala za neophodnim, da postojeći, zastareli Radni Aranžman zamijeni novim tekstom, koji je direktor Agencije sa izvršnim direktorom EASA-e potpisao u Kelnu 25. februara 2015. Godine.

Takođe, sa EASA-om je 15. maja 2012. godine u Kelnu je potpisan i Radni aranžman o sigurnosnim pregledima stranih vazduhoplova na platformi (SAFA Working Arrangement), koji se odnosi na obaveznu prikupljanja i razmjene informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste aerodrome EU, aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, i aerodrome u Crnoj Gori.

Zaposleni u Agenciji učestvovali su na redovnim sastancima: **ECAC** (ECAC DG – Directors General Meeting, ECAC Security Forum, ECAC Meetings) **EUROCONTROL** (PC – Provisional Council, EC – Enlarged Committee); **EASA** (EASA MB – Management Board, EASA thematic meetings, EASA ICF – International Cooperation Forum); **ECAA** (ECAA Joint Committee).

Dakle, u 2016. godini predstavnici Agencije redovno su učestvovali u radu upravljačkih i stručnih tijela međunarodnih vazduhoplovnih organizacija: ICAO, ECAC, EUROCONTROL, EASA, i ostvarivali značajnu i sadržajnu saradnju sa ovim međunarodnim organizacijama.

Nakon formalnog otvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj Uniji, Crna Gora je u 2013. godini bila u fazi analitičkoga pregleda i ocjene usklađenosti nacionalnog zakonodavstva države kandidata s pravnom tekovinom Evropske unije, poznatija kao *skringing*.

Skrining se sprovodi putem sastanaka, poglavlje po poglavlje, za sva poglavlja (osim za poglavlja 34 – Institucije i 35 – Ostala pitanja). *Poglavlje 14 – Transportna politika*, u dijelu jednog od četiri vida saobraćaja – vazdušnog saobraćaja, direktno se odnosi na aktivnosti i postignuća Agencije.

Sastanci se održavaju prema detaljno utvrđenom dnevnom redu prilagođenom strukturi pravne tekovine EU. Prvi sastanak sa predstavnicima Evropske Unije, tzv. "Eksplanatorni skringing" sastanak, održan je 25. aprila 2013. godine.

Na prvom bilateralnom sastanku, održanom 30. maja 2013. godine od strane crnogorske delegacije, koju su u većini činili predstavnici Agencije, predstavljen je detaljan prikaz trenutnog stanja u vazdušnom saobraćaju, u transpoziciji i implementaciji svih regulativa i direktiva koje su bile predmet predstavljanja i preliminarne razmjene informacija na Eksplanatornom skringingu.

U toku 2016. godine Agencija je intezivno radila na transponovanju evropskog zakonodavstva iz oblasti vazduhoplovstva u pravni sistem Crne Gore.

Nakon što je Crna Gora predala Evropskoj komisiji svoju pregovaračku poziciju iz Poglavlja 14, poglavlje je zvanično otvoreno 21. decembra 2015. godine na Međuvladinoj konferenciji u Briselu.

U zvaničnom Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2016. godinu, iz novembra 2016. godine, u dijelu iz Poglavlja 14 koji se odnosi na vazdušni saobraćaj, konstatovan je dalji napredak sa usaglašavanju sa s pravnom tekovinom EU u okviru I prelazne faze ECAA Sporazuma. Navodi se da je u oblasti sigurnosti zakonodavstvo usklađeno sa pravom EU, da je Crna Gora u velikoj mjeri uskladila svoje zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU u pogledu Jedinstvenog evropskog neba, i konstatuje se da je nakon uspješnog završetka projekta "One Stop Security", u decembru 2015. godine, Crna Gora uključena u EU listu trećih zemalja primjene bezbjednosnih standarda ekvivalentnih zajedničkim osnovnim standardima bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Međutim, kako je u Izvještaju navedeno – još uvijek treba riješiti neka pitanja u oblasti ekonomske regulative.

Kroz potpuno izvršavanje međunarodnih i zakonskih obaveza iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, Agencija je u 2016. godini dala svoj puni doprinos aktivnostima naše države na evropskom putu.

Projekat „Jedna bezbjednosna kontrola“ (One Stop Security)

U septembru 2015. godine Evropska komisija je sproveda višednevnu kontrolu Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Organizovana je posjeta eksperata Evropske komisije, koji su izvršili finalnu procjenu stanja sistema bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Predmet ove procjene dominantno je bio stepen implementacije bezbjednosnih mjera na aerodromima u Podgorici i Tivtu. Na osnovu audita Regulatorni odbor za bezbjednost EU je na sjednici od 18. novembra 2015. godine potvrdio uspostavljanje režima jedne bezbjednosne kontrole između država EU i Crne Gore.

U skladu sa aktivnostima u vezi sa projektom „Jedna bezbjednosna kontrola“ donešena je Regulativa 2015/2426 od 18. decembra 2015. godine, koja je stupila na snagu 29. februara 2016. godine. Shodno tome, urađene su izmjene Nacionalnog programa bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva Crne Gore, kao i izmjene aerodromskog Programa bezbjednosti, koje je odobrila Agencija.

Realizacija ovog projekta predstavlja izuzetan rezultat za Crnu Goru i Agenciju za civilno vazduhoplovstvo, s obzirom da je Evropska komisija potvrdila da su standardi bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva koji se primjenjuju u Crnoj Gori ekvivalentni sa standardima koji se primjenjuju u Evropskoj uniji. To znači da se sa aspekta bezbjednosti naši aerodromi tretiraju kao i aerodromi tretiraju kao i aerodromi u zemljama članicama Evropske unije.

Država Crna Gora je 1. jula 2007. godine postala punopravni član **EUROCONTROL**-a, organizacije koja je prvenstveno zadužena za sigurnost vazdušne plovidbe. Treba napomenuti da je u okviru posebnog oblika saradnje sa EUROCONTROL-om na projektu uvođenja letova u uslovima smanjene vidljivosti i noću na Aerodromu Tivat, u 2015. godini napravljen značajan iskorak. Naime, u cilju familijarizacije vazduhoplovnih subjekata u Crnoj Gori sa novim navigacionim tehnologijama, u saradnji sa španskom firmom PildoLabs, urađen je detaljan elaborat o PBN (Performance Based Navigation) instrumentalnim prilazima. Na osnovu tog elaborata uspješno su izvršeni demonstracioni letovi na Aerodromu Tivat sa avionom koji je u tu svrhu obezbjedio Generalni sekretarijat Vlade CG. O demonstracionim letovima informisana je EUROCONTROL, kao partner Agencije na ovom značajnom projektu, koji je demonstracione letove označio kao značajan iskorak Crne Gore u regionu u implementaciji PBN procedura, što je inače obaveza koju nam nameće rezolucije ICAO.

U 2016. godini potisan je Sporazum o pružanju podrške od strane EUROCONTROL-a za unapređivanje sposobnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Područje primjene ovog Sporazuma je pružanje podrške od strane EUROCONTROL-a ACV-u u vezi sa daljom implementacijom Jedininstvenog evropskog neba (SES), razvojem ATM-a, kao i integracijom u ATM mrežu Evrope. Ciljevi na visokom nivou ovog sporazuma su da:

- pomogne ACV-u Crne Gore u izgradnji i unapređenju svojih sposobnosti, uključujući i zahtjeve sheme efikasnosti,
- podrži dalju implementaciju FUA koncepta u korist svih nacionalnih učesnika,
- podrži implementaciju SES zakonodavstva u Crnoj Gori kako bi se omogućila dalja integracija države u evropsku ATM mrežu,
- olakša regionalnu saradnju o ATM pitanjima sa odgovarajućim nadležnim vazduhoplovnim organima/ nacionalnim nadzornim organima susjednih država.

U Crnoj Gori je, **18. i 19. oktobra 2016. godine**, u hotelu „Splendid“ u **Bečićima, održan 22. ECAC Security forum** (Bezbjednosni forum Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva). Bezbjednosni forum ECAC-a organizuje se dva puta godišnje, od čega jednom u nekoj od država članica. Ovoga puta Crna Gora, tačnije Agencija za civilno vazduhoplovstvo, bila je domaćin ovog veoma važnog skupa na kojem se raspravljaju sva bitna pitanja za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva na nivou svih država članica. Pored tekućih pitanja Forum je posebno raspravljao o pitanjima bezbjednosti slobodne zone na aerodromima i sertifikacije bezbjednosne opreme. Forumu je prisustvovalo više od pedeset učesnika, predstavnika država članica i drugih organizacija koje se bave pitanjima bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, kao što su Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO), Evropska komisija (EK), Afrička konferencija civilnog vazduhoplovstva (AFCAC) i druge.

U pogledu kontinuiteta ostvarivanja saradnje Agencije za civilno vazduhoplovstvo sa međunarodnim organizacijama, za 2016. godinu veoma je važno istaći **posjetu direktora Evropske agencije za sigurnost u vazduhoplovstvu (EASA), realizovanu 31.05.2016. godine.**

Naime, Izvršni direktor EASA-e, Patrik Ki (Patrick Ky), boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, u cilju upoznavanja sa ostvarenim rezultatima i trenutnim stanjem u oblasti sigurnosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

Patrik Ki je izjavio da je napredak napravljen u ovoj oblasti impresivan: „Veoma sam impresioniran napretkom koji je ostvarila Agencija za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, koja je kreirana ne tako davno, 2009. godine, jer je količina posla koji je urađen za sedam godina zaista velika. Posebno sam impresioniran nivoom sprovođenja evropske regulative u oblasti sigurnosti civilnog vazduhoplovstva i mislim da je Crna Gora regionalni lider u tom pogledu. Biće mi zadovoljstvo da unapređujemo odnose između Crne Gore i EASA, jer ovako jakog partnera možemo iskoristiti kako bismo unaprijedili saradnju i sa ostatkom regiona“. Posjetom čelnika EASA-e, uz ranije posjete čelnika Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) i Evropske organizacije za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL), sve tri ključne evropske organizacije u ovoj oblasti upoznale su se sa stanjem civilnog vazduhoplovstva u našoj zemlji. Ova činjenica važan je pokazatelj uvažavanja postignuća crnogorske Agencije za civilno vazduhoplovstvo i ukupnog razvoja crnogorskog civilnog vazduhoplovstva.

VIII SARADNJA AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO SA DRUGIM NADZORNIM ORGANIMA U INOSTRANSTVU

Agencija je i u 2016. godini posvetila posebnu pažnju saradnji sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu, odnosno međunarodnoj i regionalnoj saradnji sa vazduhoplovnim vlastima država u regionu.

Agencija je sa svim nacionalnim nadzornim organima država regiona ostvarivala saradnju u dijelu obavljanja redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti.

U cilju doprinosa jačanju regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala Agencija je prethodnih godina potpisala Memorandume o razumjevanju (MoU) sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Turske, Hrvatske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Albanije, Mađarske, Kosova i Slovenije kao i Program tehničke saradnje sa vazduhoplovnim vlastima Francuske. U toku 2016. godine su obavljene konsultacije sa vazduhoplovnim vlastima Bugarske i Austrije, tako da se u 2017. godini očekuje potpisivanje Memoranduma o razumijevanju i sa ovim vlastima.

Memorandumima o razumijevanju potpisanim između vazduhoplovnih vlasti država potpisnica dogovoreni su zajednički ciljevi i oblasti bilateralne saradnje u svim aspektima civilnog vazduhoplovstva. Potpisani memorandumi o saradnji predstavljaju nastavak intenzivnih aktivnosti Agencije u uspostavljanju bliskih i partnerskih odnosa između vazdušnih vlasti, prvenstveno u regionu, ali i šire.

Kada su u pitanju susjedne države, posebno se imao u vidu značaj regionalnu saradnje kao važan segment razvoja vazdušnog saobraćaja u procesu evropskih integracija, tako da su ovi memorandumi potpisani na način da omogućavaju i potenciraju zajednički razvoj i fleksibilnost upotrebe stručne dokumentacije i ljudskih resursa

Specifičnost situacije sa zajedničkim provajderom SMATSA-om nalagala je potpisivanje posebnog Memoranduma u oblasti pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi između Agencije i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije. Ovim Memorandumom unaprijeđuje se saradnja u oblasti vazdušne plovidbe, a posebno u vršenju nadzora nad ispunjenošću zahtjeva za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, kao i funkcija ASM i ATFCM, primjeni mjera i aktivnosti pri praćenju bezbjednosti/sigurnosti (Safety) zajedničkog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi pri pružanju tih usluga. Takođe, ovim memorandumom posebno se ističe značaj bezbjednosti/sigurnosti (Safety) u pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi, na nacionalnom i regionalnom nivou.

Inicijativa o Zajedničkoj oblasti pružanja usluga (Joint Service Provision Area – JSPA Initiative)

Agencija je tokom 2016. godine nastavila sa visokim stepenom angažovanja u JSPA Inicijativi, ohrabrujući regionalnu saradnju sa civilnim vazduhoplovnim vlastima i nacionalnim pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova, Srbije i Mađarske, na poboljšanju kapaciteta i sigurnosti, koja može doprinijeti troškovno efikasnim operacijama i zaštiti životne sredine, što su ujedno i ciljevi vazduhoplovne industrije i Evropske unije kroz usvojene pakete regulativa za Jedinstveno evropsko nebo (Single European Sky – SES, paket SES I i SES II).

Tokom 2016. godine u okviru JSPAI Agencija je nastojala da sa ostalim članicama Inicijative formira Konzorcijum kojim bi se značajno olakšalo sprovođenje ciljeva zacrtanih Programom “HARMONIZED AND OPTIMIZED USE OF REGIONAL AIRSPACE WITH ENHANCED AIR TRANSPORT CONNECTIVITY IN THE SEE” . Najviše iz razloga neslaganja predstavnika CAA

Albanije sa ponuđenim konceptom. Na sastanku održanom u Budimpešti, uz učešće značajnih partnera Inicijative, privatnih kompanija Integra (Danska) i ESSP – European Satellite Service Provider (Danska) predlog nije uspio da dobije podršku jer se kod odlučivanja tražila jednoglasna odluka članica JSPAI. Jedan od najznačajnijih ciljeva Inicijative, formiranje šireg Free Route prostora doživio je puno ostvarenje angažovanjem regionalnih provajdera, da bi se konačno cio prostor proširio na Hrvatsku i Austriju što daje dobar primjer ostalim evropskim državama o načinima i principima na kojima treba formirati Funkcionalni Blok vazdušnog prostora. Poslije sastanka u Budimpešti JSPAI se, u saradnji sa RCC, okrenula manjim projektima u pokušaju da na taj način iskoristi relativno skroman finansijski potencijal koji ima na raspolaganju.

Sredinom decembra 2016. godine, uz učešće predstavnika Evropske Komisije, visokih predstavnika svih članica Inicijative, predstavnika ministarstava saobraćaja i vazduhoplovnih vlasti, uz podršku Regionalnog Centra za Saradnju (RCC), održana je značajna konferencija u Beču, posvećena potrebi unapređenja regionalnog saobraćaja i povezivanju gradova regionalnih država na način koji bi omogućio jače stimulanse država u cilju povezivanja gradova koji nisu prijestonični. U okviru zajedničkog djelovanja SEETO/JSPAI, SEETO (South East Europe Transport Observatory) je bio nosilac ove aktivnosti u prvom dijelu Konferencije, dok je njen drugi dio protekao u znaku ATM i prikazu pojedinačnih projekata kojima se nastoje ostvariti ciljevi Programa.

Na temeljima ove Konferencije SEETO/JSPAI za kraj naredne godine planiraju Konferencija na kojoj bi učešće uzeli predstavnici Evropske Komisije, Ministarstva, vazduhoplovnih vlasti, zainteresovanih avio kompanija i ostalih partnera.

IX ZAKLJUČNE OCJENE

Na osnovu navedenog može se zaključiti sljedeće:

- Agencija za civilno vazduhoplovstvo uspješno funkcioniše kao nezavisni i samostalni pravni subjekt i u potpunosti izvršava poslove u skladu sa svojim nadležnostima propisanim Zakonom o vazdušnom saobraćaju, odnosno obavlja javna ovlašćenja, koja su joj prenjeta Zakonom o vazdušnom saobraćaju.
- Dominantno zahvaljujući aktivnostima Agencije, uz doprinos ostalih subjekata iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, sve međunarodne institucije konstatovale su evidentan napredak Crne Gore u oblasti vazdušnog saobraćaja. Čelnici evropskih vazduhoplovnih institucija istakli su izuzetno zadovoljstvo napretkom koji je ostvarila Agencija za civilno vazduhoplovstvo.
- Agencija će u narednom periodu, u skladu sa urađenim planskim dokumentima, i u koordinaciji i saradnji sa svim ostalim subjektima civilnog vazduhoplovstva, nastaviti preduzimanje svih mjera predviđenih zakonom i rad na dosljednoj implementaciji međunarodnih standarda, sa osnovnim ciljem podizanja sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori na još veći nivo.
- U proteklom periodu izvršeno je značajno kadrovske popunjavanje Agencije. Neophodno je da se i dalje stvaraju finansijski i tehnički uslovi za očuvanje stručnog kadra, kao i za angažovanje novog specijalizovanog osoblja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, u cilju izvršavanja zakonskih i međunarodnih obaveza Agencije. U tom smislu neophodno je učvrstiti nezavisnost Agencije, uz potpuno uvažavanje specifičnosti u njenom finansiranju, što evidentno doprinosi njenoj stabilnosti i uspješnim rezultatima.